

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет**

Факультет обліку і аудиту

Кафедра аудиту, ревізії та аналізу

Бродовська Оксана

**« Економічна експертиза грошових коштів та аналіз грошових
потоків підприємства»**

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

освітньо-професійна програма – «Економічна експертиза»

Дипломна робота за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр»

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКСПЕРТИЗИ ТА АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ КОШТІВ	
1.1. Взаємозв'язки понять «гроші», «грошові кошти» та «грошові потоки», тенденції розвитку їх відображення на сучасному етапі розвитку.....	
1.2. Аналіз наукових поглядів щодо визначення актуальних проблем щодо грошових коштів.....	
1.3. Нормативно-правове регулювання обліку і експертизи грошових коштів.....	
1.4. Методи і моделі в аналізі та прогнозуванні руху грошових коштів. Висновки до 1-го розділу.....	
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	
2.1. Організаційно-економічна характеристика основних показників діяльності	
2.2. Бухгалтерський облік на підприємстві: організаційно-методичні підхід.....	
2.3. Особливості внутрішнього контролю на підприємстві	
2.4. Управлінський аспект обліку грошових коштів підприємства..... Висновки до 2-го розділу.....	
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ЕКСПЕРТИЗИ І АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ	
3.1. Експертне дослідження за рухом грошових коштів.....	
3.2. Розробка моделі аналізу та прогнозування грошових коштів.....	
3.3. Резерви збільшення величини грошових коштів та прискорення їх оборотності.....	
3.4. Оцінка економічної ефективності втілення рекомендацій і пропозицій щодо бухгалтерського обліку і контролю грошових коштів та аналізу грошових потоків..... Висновки до 3-го розділу.....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКСПЕРТИЗИ ТА АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

1.1. Взаємозв'язки понять «гроші», «грошові кошти» та «грошові потоки», тенденції розвитку їх відображення на сучасному етапі розвитку

В діяльності суб'єктів господарювання постійно використовуються гроші, що дає можливість підприємству повноцінно функціонувати та виконувати свої основні функції та завдання. Інформація є важливою та корисною про наявність та рух грошових коштів не тільки для зовнішніх користувачів, але й для внутрішніх, задля забезпечення прийняття правильних управлінських рішень, оцінити ефективність використання грошових коштів та інше. Зовнішні користувачі завдяки інформації можуть прийняти рішення про залучення своїх коштів для розвитку іншого підприємства, внутрішні користувачі мають можливість використовувати інформацію для оцінки результатів оперативної, інвестиційної та фінансової діяльності як об'єкт формування грошових надходжень та витрачань, оцінки стану ліквідності підприємства та фінансового стану підприємства.

На даний момент трактування понять «гроші», «грошові кошти» та «грошові потоки» у сучасній літературі трактується по-різному. З одного боку, дані поняття трактується як одне ціле (синоніми), з другого – визначаються як взаємодоповнює одне одного. Згідно НП(С)БО 1, грошові кошти (гроші) – готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [71]. Тобто фактично зрівнюються два терміни в одне.

Питання, щодо трактування понять розглядалися у роботах наступних авторів: Бутинець Ф.Ф., Гріщук Р.І., Губачова О.М., Крамаренко Г.О., Лишиленко О.В., Михайло М.Г., Садовська І.Б., Славкова О.П., Степова Т.Г., Сук Л.К., Татарінова Г.О., Телегунь М.І., Усач Б.Ф., Утенкова В.О., Чорна О.Є.. Дане питання висвітлюються також в роботах у вітчизняних

спеціалізованих виданнях: Артюх І., Атамас О.П., Атамас П.Й., Височан О.С., Заремба Є.М..

Таким чином, проаналізувавши, можемо сказати наступне: гроші – це специфічна економічна категорія, яка виражає загальний еквівалент та виражає міру вартості будь-яких товарів. В бухгалтерському обліку поняття гроші трансформується в поняття грошові кошти. Грошові кошти за своєю суттю є більш бухгалтерським поняттям, а гроші загальне, економічне. Отже, під грошовими коштами розуміють кошти, які знаходяться в касі та на поточному рахунку підприємства, забезпечують функціонування підприємства та виступають посередником у розрахунках. Грошові кошти тісно пов'язані з таким поняттям як грошовий потік, оскільки грошовий потік – це розподілена сукупність у часовому вимірі надходження (позитивна величина) та видатку (негативна величина) грошових коштів та їх еквівалентів, у процесі здійснення операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, рух пов'язаний з структурою, ризиком та ліквідністю. Дані поняття дуже тісно взаємопов'язані, але їх не можна ототожнювати, оскільки кожна дефініція впливає з попередньої.

Грошові кошти в Україні включають в себе готівку, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання, а стандарти США передбачають за собою наступні елементи – готівку, кошти на поточних рахунках підприємств, простих та банківських чеків, а також сум компенсаційного залишку. Так наприклад такі грошові документи, як поштові марки, оплачені квитки в національній системі обліку включаються до складу грошових коштів, відповідно до ЗПБО США вони відображаються в авансах.

Варто також відмітити, що поступово Україна переходить, як і країни Західної Європи так і Північної Америки, до більш широкого застосування безготівкових розрахунків. Під безготівковими розрахунками розуміють перерахування певної суми коштів з рахунків платників на рахунки одержувачів коштів, а також перерахування банками за дорученням підприємств і фізичних осіб коштів, внесених ними готівкою до каси банку,

на рахунки одержувачів коштів. До безготівкових розрахунків відносять: акредитив, розрахунки за інкасо, вексельна форма розрахунків, розрахункові чеки, пластикова картка та інші розрахункові документи [16].

Як видно з представленої таблиці 1.3, грошові кошти та грошові потоки мають досить різномісну класифікацію що свідчить про глибину категоріального апарату та важливості дефініцій в сучасних економічних умовах.

Грошові кошти на підприємстві функціонують в складній системі, які виникають в результаті трьох видів діяльності: операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Фактично вони є результатом господарської діяльності та проявом сукупності фінансового економічних відносин.

В результаті операційної діяльності відбуваються надходження від реалізації продукції, товарів, погашення дебіторської заборгованості та авансів отриманих від покупців і витрачання на платежі по рахункам постачальників, виплати заробітної плати, перерахування в бюджет та сплати відсотків за кредит.

Грошовий потік в результаті інвестиційної діяльності безпосередньо пов'язаний з процесом реального фінансування, направлено на продаж, придбання, будівництва і оновлення необоротних активів.

Наслідком фінансової діяльності є надходження та виплати, пов'язані із залученням додаткового акціонерного і пайового капіталу, отриманням довгострокових і короткострокових кредитів, сплатою процентів, дивідендів, кооперативних виплат і деякими іншими потоками, пов'язаними з процесами фінансування господарської діяльності [96, С. 113-118].

Під грошовими операціями розуміють – операції, що потребують використання грошових коштів та їх еквівалентів, а під негрошовими операціями мають на увазі операції, які не потребують використання грошових коштів та їх еквівалентів.

Діяльність кожного підприємства прямо залежить від правильного визначення та розпорядження грошима. Адже, основу діяльності

підприємства складають операції, які пов'язані з рухом грошових коштів. При цьому, кошти є обмеженим ресурсом, і успіх діяльності підприємства багато в чому визначається здатністю їх раціонально розподіляти й використовувати. В сучасних умовах функціонування підприємств передбачає безперервний рух грошових коштів, тому їх потрібно розглядати як важливий ресурс підприємства від якого залежить успішна фінансова діяльність підприємства.

Гроші виконують як відомо наступні функції: міри вартості, засіб обігу, плату же, нагромадження та світові гроші. Економісти ж США та західноєвропейських країн визначають лише три основні функції, а саме: засіб обігу, міри вартості й засоби нагромадження. Це виникає внаслідок поєднання функцій, наприклад функцію платежу вони об'єднують з функцією обігу.

Варто не забувати про те, що грошові кошти (як елемент економічної системи) відображується в обліку та займає провідне місце в обліку, аналізі та контролі діяльності підприємства. Як результат діяльності підприємства заповнюються дві форми звітності по яким можливо побачити зміни в руху грошових коштів. Перша – Баланс (Звіт про фінансовий стан), в якому оглядово розкривається грошові кошти та їх еквіваленти в минулому році та поточному, відповідно їхнє відображення в національній на іноземній валюті. Головною ціллю при складанні Балансу є надання користувачам повної, правдивої, неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату. Другою формою є Звіт про рух грошових коштів, яка більш детально розриває рух коштів на підприємстві, можна побачити зміни по статтям, за рахунок чого змінюється залишок коштів, що на це впливає, який вид діяльності. Звіт про рух грошових коштів складається з метою надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, які відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період. Варто зазначити, що на кінець періоду дані повинні сходитись з Балансом, тобто в обліку спостерігається принцип

відповідності. Баланс є більш узагальнюючою формою для всієї діяльності підприємства, на відміну від Звіту про рух грошових коштів, який більш деталізований саме по грошовим коштам та їх еквівалентам.

Звіт про рух грошових коштів складають у такій послідовності:

- збирають та готують необхідну інформацію;
- визначають рух грошових коштів у результаті операційної діяльності;
- встановлюють рух грошових коштів у результаті інвестиційної діяльності;
- визначають рух грошових коштів у результаті фінансової діяльності;
- встановлюють чистий рух грошових коштів за звітний період та їх залишок на кінець року.

Наприкінці звіту визначається залишок грошових коштів та їх еквівалентів на кінець звітного року. Звіт про рух грошових коштів є найважчою формою звітності щодо складання, оскільки вимагає багато аналітичних даних [28].

Таким чином, грошові кошти та грошові потоки є дуже важливим елементом в господарській діяльності підприємства. Вони забезпечують його повноцінне функціонування та платоспроможність. Данні поняття не є тотожними оскільки вони впливають один з одного, але вони є не розривними та розкривають суть грошей в економіці.

В результаті проведеного дослідження було порівняно, що входить до складу грошових коштів в Україні, США та Західній Європі. Розкрито сутність та місце відображення грошових коштів в фінансовій звітності суб'єкта господарювання.

В процесі дослідження також було узагальнено такі дефініції, як «гроші» - специфічна економічна категорія, яка виражає загальний еквівалент та виражає міру вартості будь-яких товарів; «грошові кошти» - кошти, які знаходяться в касі та на поточному рахунку підприємства,

забезпечують функціонування підприємства та виступають посередником у розрахунках; «грошові потоки» - розподілена сукупність у часовому вимірі надходження (позитивна величина) та видатку (негативна величина) грошових коштів та їх еквівалентів, у процесі здійснення операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, рух пов'язаний з структурою, ризиком та ліквідністю.

1.2. Аналіз наукових поглядів щодо визначення актуальних проблем обліку, економічної експертизи, контролю та аналізу грошових коштів

Питання щодо обліку грошових коштів та грошових потоків розглядали такі вчені як Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л., Гріщук Р. І., Губачова О.М., Лишиленко О.В., Михайло М. Г., Садовська І.Б., Славкова О. П., Степова Т. Г., Сук Л.К., Татарінова Г.О., Телегунь М. І.. Щодо проблемних питань з аналізу, то їх розглядали: Крамаренко Г.О., Чорна О.Є.. Сутність та значення аудиту, контролю та ревізії визначають Дікань Л.В., Утенкова В.О..

Якщо говорити про внесок в дослідження даного питання, то варто зазначити, що Бутинець Ф.Ф. дуже широко розглядав питання обліку та аудиту грошових коштів. У своїй спільній праці з Горецькою Л.Л. «Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах» розглядав питання пов'язанні з обліком грошових коштів та операцій в іноземній валюті та вимога до розкриття інформації щодо обліку коштів, розрахунків та інших активів. Визначав складання фінансових звітів закордонних господарських одиниць відповідно до МСФЗ. Розкривав особливості обліку в різноманітних країнах таких як: США, Великобританії, Італії, Іспанії та інші [16].

Губачова О.М. досліджує питання зарубіжного обліку грошових коштів та назва праці «Облік у зарубіжних країнах». Висвітлює основні моменти щодо складу грошових коштів, порядку відображення їх у фінансовій звітності, організація внутрішнього контролю. Документальне оформлення та

облік грошових коштів на банківських рахунках та облік у касі. Автор виділяє три правила, за допомогою яких можна уникнути викривлень в обліку, а саме:

- розподіл матеріальної відповідальності і бухгалтерського обліку;
- розподіл санкціонування операцій і матеріальної відповідальності за пов'язані з цими операціями активи;
- розподіл відповідальності за здійснення господарських операцій і за відображення їх і обліку [23].

Досліджує також питання обліку грошових коштів та грошових потоків Лишиленко О.В. в своїй праці «Бухгалтерський облік» розкриваючи при цьому питання нормативно-правового забезпечення порядку ведення касових операцій, облік касових операцій, інвентаризація каси, порядок відкриття і закриття рахунків в установах банків, оформлення розрахункових документів та приймання їх установами банків, облік операцій на поточному рахунку, облік операцій на інших рахунках у банках [59].

Садовська І.Б. в своїй праці «Бухгалтерський облік» визначає економічну сутність грошового обігу і розрахунків, облік касових операцій та безготівкових розрахунків. визначаючи поняття «грошові кошти», «грошові потоки», «готівка», «інші грошові кошти», «готівкові розрахунки», «безготівкові розрахунки». За економічним змістом автор розподіляє безготівкові розрахунки на товарного (розрахунки між підприємствами за реалізовані товарно-матеріальні цінності, виконання роботи і надані послуги) і нетоварного характеру (розрахунки з бюджетом з платежів і податків, погашення банківських позик, відсотків, розрахунки з дебіторами, крім розрахунків за товарними операціями) [85].

Сук Л.К. в своїй праці «Фінансовий облік» розглядає питання використання готівкових грошей та облік касових операцій, операцій на поточному рахунку, операцій в іноземній валюті, операцій на інших рахунках у банках та інших коштів. Він зазначає, що гроші постійно здійснюють кругообіг і безперервно знаходяться на всіх стадіях діяльності будь-якого

підприємства. Надає визначення «грошовим коштам», «банк», «банківські рахунки», «вкладний (депозитний) рахунок», «поточний рахунок», «кореспондентський рахунок», «валюта», «уповноважений банк», «резиденти», «валютний курс», «прямий метод», «непрямий метод», «монетарні статті», «немонетарні статті» та «акредитив». Відображення в бухгалтерському обліку грошових коштів та нормативно-правове забезпечення. Автор визначає, що для зберігання і здійснення розрахунків готівкою має бути каса, а саме керівники повинні забезпечити зберігання грошей в касі та також нести відповідальність при транспортуванні їх до відділень банку. Він визначає основні вимоги щодо здавання готівки, а саме:

— для підприємств, що розташовані в населених пунктах, де є банки
и готівка здається до банків щодня;

— для підприємств, у яких час закінчення робочого дня, що встановлення правилами внутрішнього трудового розпорядку і графіками змінності відповідно до законодавства, не дає змоги забезпечити здавання готівкової виручки в день її надходження, - наступного за днем надходження готівкової виручки (готівки) до каси дня;

— для підприємств, що розташовані в населених пунктах, де немає банків чи операторів поштового зв'язку, - не рідше ніж один на п'ять робочих днів.

Установлення ліміту каси проводиться самостійно підприємством, для цього розраховують середньоденні надходження та видачі готівки [92].

Михайло М. Г., Телегунь М. І., Славкова О. П. в своїй праці «Бухгалтерський облік у бюджетних установах» визначають основні розділи, таких як облік грошових коштів в касі установи, порядок відкриття рахунків в відділеннях держказначейства, облік зобов'язань розпорядників коштів бюджету, облік коштів на рахунках в держказначействі та установах банків, облік депозитних сум, облік операцій в іноземній валюті, облік інших коштів та інвентаризація коштів. Визначена основна термінологія «касові операції», «бюджетні рахунки», «інші бюджетні рахунки», «рахунки для обліку

операцій з фінансування бюджетів», «не бюджетні рахунки», «бюджетні фінансове зобов'язання» «небюджетне зобов'язання», «монетарні статті», «немонетарні статті», «середньозважений валютний курс», «донор», «міжнародна технічна допомога», «беніфіціар» та «кошти в дорозі». Звичайно для бюджетних установ використовується зовсім інший план рахунків [65].

Сумісний навчальний посібник «Облік грошових коштів» авторів Степова Т.Г., Татарінова Г.О., Гріщук Р. І. В якому розглядається ряд особливостей, а саме загальні положення обліку грошових коштів у касі в національній валюті, документальне забезпечення касових операцій, порядок визначання ліміту каси підприємства, синтетичний облік грошових коштів в касі в національній валюті та особливості обліку грошових коштів в іноземній валюті, облік грошових документів та інвентаризація грошових коштів. Що стосується обліку грошових коштів та встановлення ліміту дане питання також розглядав Сук П.Л., але варто зазначити, що дані автори більш широко розкрили змістовність теми. Якщо говорити про облік грошових коштів на рахунках в банках. То в посібнику розглядалися питання видів банківських рахунків та порядок їх відкриття, порядок та форми здійснення безготівкових розрахунків та відповідно облік господарських операцій на рахунках в банках.

Степова Т. Г., Татарінова Г. О., Гріщук Р. І. зазначають, що поточні рахунки клієнтів банків закриваються:

- на підставі заяви клієнта;
- на підставі рішення відповідного органу, на який згідно із законом покладено функції щодо припинення юридичної особи або припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця;
- у разі смерті власника рахунку – фізичної особи та фізичної особи-підприємця;
- на інших підставах, передбачених законодавством України або договором між банком і клієнтом [90].

Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. в підручнику «Фінансовий аналіз» розглядають Звіт про рух грошових коштів як інформаційне забезпечення фінансового аналізу та показують методичні впровадження аналізу руху грошових коштів. Автори виділяють прямий і непрямий метод аналізу руху грошових коштів. Основною причиною розбіжностей між прибутком та зміною грошових коштів є метод обліку доходів. Визначаються основні коефіцієнти для розрахунку достатності грошових коштів, а саме коефіцієнт оборотності грошових коштів, тривалість обороту. Показником погіршення фінансового стану підприємством є скорочення частки грошових коштів у складі оборотних активів підприємства при зростаючому обсязі його поточних зобов'язань [53].

Дікань Л.В. в своїй праці «Контроль і ревізія» визначає головні напрямки ревізії касових і банківських операцій, до яких відносяться:

- дотримання касової дисципліни;
- операції з готівковими грошовими коштами;
- організація збереження грошових коштів у касі;
- правильність видачі і використання підзвітних сум;
- операції з грошовими коштами на рахунках у банках;
- дотримання ліміту каси;
- цінні папери, їх збереження і облік.

Визначає головні завдання та джерела інформації при ревізії касових та банківських операцій, терміни подання авансового звіту і повернення залишку готівки у касу підприємства, також методичні прийоми і напрямки ревізії коштів, особливості інвентаризації каси та перевірка касової дисципліни [24].

Утенкова В.О. досліджує в своїй праці «Аудит» грошові кошти в касі підприємства та на рахунках в банку. Представлено джерела інформації для аудиту грошових коштів в касі підприємства: вимоги нормативних документів з обліку касових операцій; наказ про облікову політику; первинні документи з обліку грошових коштів, касова книга, виписки з банку,

платіжне доручення та інше; розрахунок залишку ліміту готівки в касі; облікові реєстри; Головна книга; звітність; відповіді на запити аудитора; аудиторський звіт.

Мумінова - Савіна Г. Г. розглядає в своїй праці «Судово – бухгалтерська експертиза» експертне дослідження операцій із грошовими коштами в касі та на рахунках в банку. Дослідження операцій з коштами в касі та на рахунках у банку здійснюється судово - бухгалтерською експертизою окремо від інших господарських операцій, коли поставлені перед експертизою питання стосуються нестачі коштів, порушення нормативних документів, що регулюють облік коштів у касі підприємства та на його банківських рахунках, з метою привласнення їх окремими працівниками (касирами, бухгалтерами). Цей розділ судово бухгалтерської експертизи належить до найскладніших і дуже трудомістких. Дослідження операцій із грошовими коштами є найбільш характерною ділянкою експертно бухгалтерської роботи. Метою судово бухгалтерської експертизи готівково-розрахункових операцій є встановлення об'єктивної істини щодо достовірності та об'єктивності відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності готівково-розрахункових операцій .

Наведено основний алгоритм аудиту касових операцій та основні порушення при перевірці. Чималу роль автор покладає на тестування внутрішнього контролю [98].

Проаналізувавши дані, отриманні результати для узагальнення даних, що розглядалися в науково-практичній літературі з обліку, контролю і аналізу грошових коштів.

Таким чином, що найбільше уваги науковці приділяють грошовим коштам в касі установи та коштах на рахунках, а порядку відкриття рахунків та нормативно-правовій базі поки що приділено недостатньо уваги. Досліджуючи питання грошових коштів в періодичних виданнях – вісниках, збірниках наукових праць, можна сказати, що авторами розкривалися проблеми щодо обліку, експертизи, контролю та аналізу грошових коштів.

Таким чином, можна зробити висновок, що питання грошових коштів та грошових потоків широко висвітлюється як в періодичних виданнях, так і навчально-практичній літературі. Особливу увагу приділяють грошовим коштам в касі та на поточному рахунку, їх документуванню. Незважаючи на велику кількість різноманітних публікацій щодо самого обліку грошових коштів, дане питання є досить актуальним і тепер та вивчається багатьма вченими, в зв'язку з тим, що виникають нові форми безготівкових розрахунків, змінюються та доповнюються нормативна база. Важливим аспектом дослідженні науковців на сучасному етапі господарювання є аналіз грошових коштів та шляхи оптимізації їх на підприємстві.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку і економічної експертизи грошових коштів

Для кожного бухгалтера дуже важливим є вірне відображення господарських операцій керуючись чинним законодавством. Огляд нормативно-правового забезпечення такого об'єкту як грошові кошти свідчить про велику кількість їх законодавчого регулювання.

Якщо говорити про основоположні нормативно-правові акти, то це Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. [36], в якому визначено правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Передбачає складання Звіту про рух грошових коштів та визначення «єдиного грошового вимірника». Єдиний грошовий вимірник - вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюються в єдиній грошовій одиниці.

Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22 квітня 1993 р. [35], в котрому визначено правові засади здійснення аудиторської діяльності в Україні і спрямований на створення системи незалежного фінансового

контролю з метою захисту інтересів користувачів фінансової та іншої економічної інформації. Аудитор перевіряє наявність грошей на підприємстві.

Згідно ієрархії нормативно-правових актів важливу місце при здійсненні експертизи в обліку грошових коштів займає Постанова «Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою» від 6 травня 2013 р. [80], яка передбачає зміни до Положення «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні». Визначається основні граничні суми розрахунків готівкою для підприємств, фізичних осіб та фізичних осіб з підприємством.

Згідно даної Постанови встановлюється гранична сума розрахунків готівкою:

- підприємств (підприємців) між собою протягом одного дня в розмірі 10 000 (десяти тисяч) гривень;
- фізичної особи з підприємством (підприємцем) протягом одного дня за товари (роботи, послуги) у розмірі 150 000 (ста п'ятдесяти тисяч) гривень;
- фізичних осіб між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають нотаріальному посвідченню, у розмірі 150 000 (ста п'ятдесяти тисяч) гривень.

Фізичні особи мають право здійснювати розрахунки на суму, яка перевищує 150 000 гривень, шляхом перерахування коштів з поточного рахунку на поточний рахунок, внесення та/або перерахування коштів на поточні рахунки (у тому числі у депозит нотаріуса на окремий поточний рахунок у національній валюті).

Положення «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні» від 13 грудня 2004 р. [78], визначає поняття «готівка (готівкові кошти)», «готівкова виручка (виручка)», «готівкові розрахунки», «каса». Висвітлені вимоги до організації готівкових розрахунків, порядок оформлення касових операцій, ведення касової книги та обов'язки касира.

Підприємства (підприємці) мають право здійснювати розрахунки готівкою між собою та/або з фізичними особами протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами в межах граничних сум розрахунків готівкою, установлених відповідною постановою Правління Національного банку України. Платежі понад установлені граничні суми проводяться через банки або небанківські фінансові установи, які в установленому законодавством порядку отримали ліцензію на переказ коштів без відкриття рахунку, шляхом перерахування коштів з поточного рахунку на поточний рахунок або внесення коштів до банку для подальшого їх перерахування на поточні рахунки. Кількість підприємств (підприємців) та фізичних осіб, з якими здійснюються розрахунки, протягом дня не обмежується.

Обмеження, установлене в абзаці першому цього пункту, стосується також розрахунків під час оплати за товари, що придбані на виробничі (господарські) потреби за рахунок готівкових коштів, одержаних за допомогою електронного платіжного засобу.

Обмеження не поширюються на:

- розрахунки підприємств (підприємців) з бюджетами та державними цільовими фондами;
- добровільні пожертвування та благодійну допомогу;
- використання коштів, виданих на відрядження.

Інструкція «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» від 21 січня 2004 р. [42], встановлює загальні правила, види і стандарти розрахунків клієнтів банків та банків у грошовій одиниці України на території України, що здійснюються за участю банків. Визначено поняття «безготівкові розрахунки».

Інструкція «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах» від 12 листопада 2003 р. [43], визначено регулювання правовідносин, щодо відкриття і використання коштів на цих рахунках та закриття рахунків. Визначено поняття «поточний рахунок».

Важливе місце взагалі всій системі бухгалтерського обліку звичайно залишається за Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств, затверджений Наказом Міністерств фінансів від 09 грудня 2011 року [44], в якому визначаються поносні рахунки для проведення обліку грошових коштів, саме 3 клас призначений для узагальнення інформації про наявність і рух грошових коштів (у національній та іноземній валюті у касах, на розрахункових (поточних), валютних та інших рахунках у банках), грошових документів, короткострокових векселів одержаних і фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості, резерву сумнівних боргів і витрат майбутніх періодів.

Рахунки класу 3 «Грошові кошти, розрахунки та інші активи» призначені для обліку оборотних фінансових активів (грошових коштів, фінансових інвестицій, коштів у розрахунках), а також витрат майбутніх періодів. До них належать рахунки: 30 «Каса», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші кошти», 34 «Короткострокові векселі одержані», 35 «Поточні фінансові інвестиції», 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами», 38 «Резерв сумнівних боргів», 39 «Витрати майбутніх періодів».

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 7 лютого 2013 р. [71], визначено мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементі. Визначення основні поняття: «грошові кошти (гроші)», «еквіваленти грошових коштів (грошей)», «Звіт про рух грошових коштів», «негрошові операції» та «рух грошових коштів».

Питаннями обліку грошових коштів в національному законодавстві раніше займалось П(С)БО 4 Звіт про рух грошових коштів [74], в якому визначались основні аспекти заповнення звіту та загальні вимоги до його статей, з переходом до Міжнародних стандартів фінансової звітності відповідно оновилися і національні стандарти, зараз питання, що регулюють

грошові кошти та їх рух визначають в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Відмінні риси у формуванні Звіту за П(С)БО 4 та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» наведені.

До переваг П(С)БО 4 варто віднести простоту заповнення форми звітності та використання приміток в яких буде розписано детальне відображення руху грошових коштів. До недоліків варто віднести неможливість чіткого розуміння форми оскільки, чітко не роз'яснено де є видаток, а де надходження.

До переваг НП(С)БО 1 варто віднести наступні показники як дві форми звітності за яким підприємство може самостійно вибирати, за яким саме методом складати звітність. Основним недоліком НП(С)БО 1 є те неповноцінне відображення положень щодо руху грошових коштів в підприємстві.

Якщо говорити, про гармонізацію НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів», то основні відмінності тлумачень питань щодо Звіту про рух грошових коштів [67].

Наприклад, в результаті операційної діяльності рух грошових потоків за НП(С)БО, підприємства можуть обрати спосіб складання звіту про рух грошових коштів за прямим або непрямим методом із застосуванням відповідної форми звіту (форми № 3) (пункт № 9 НП(С)БО 1. Щодо МСБО, то суб'єкт господарювання повинен представляти грошові потоки від операційної діяльності, застосовуючи, прямий або непрямий метод (пункт № 18 МСБО7). Таким чином, за НП(С)БО 1 та МСБО 7 дозволяють використання прямого та непрямого методу складання звіту про рух грошових потоків, але в пункті 19 МСБО 7 пріоритетною формою вважається прямий метод заповнення Звіту про рух грошових коштів.

Щодо інвестиційної діяльності, то НП(С)БО 1 визначає інвестиційну діяльність як придбання та реалізацію тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових

коштів (загальні положення, пункт № 3 НП(С)БО 1), а МСБО 7 визначає за інвестиційною діяльністю придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів (пункт № 6 МСБО 7). Також даний стандарт не включає в склад інвестиційної діяльності інвестиції, які являють собою грошові еквіваленти, для того щоб інвестицію можна було визначити як еквівалент грошових коштів, вона повинна вільно конвертуватися у відому суму грошових і характеризується незначним ризиком зміни вартості (згідно пунктів № 7 та № 15 МСБО 7). Отже, фінансові інвестиції короткострокового характеру можуть включатися до складу операційної діяльності в МСБО 7, на відміну НП(С)БО 1.

Немало важлива фінансова діяльність за НП(С)БО 1 визначається, як діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства (загальні положення, пункт № 3 НП(С)БО 1), а МСБО 7 визначає як діяльність, що спричиняє зміни розміру та складу вкладеного капіталу та запозичень суб'єкта господарювання. Та банківські позики, як правило, відносяться до фінансової діяльності, проте банківські овердрафти, які підлягають погашенню за вимогою, є невід'ємною частиною управління грошовими коштами суб'єкта господарювання та представляють операційну діяльність (згідно пункту № 8 15 МСБО 7). Таким чином маємо, що банківські овердрафти в 15 МСБО 7 можуть представлятися у складі операційної діяльності. Відповідно до НП(С)БО 1, будучи банківськими позиками, овердрафти формально підлягають включенню до складу грошового потоку по фінансовій діяльності [71].

Не мало важливим в обліку є використання нетто-методу, щодо нього також існують певні розбіжності в нормативних актах. НП(С)БО 1 визначає, що у звіті про рух грошових коштів розгорнуто наводяться суми надходжень та видатків грошових коштів підприємства, що виникають в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності протягом звітного періоду (згідно розділу 2 пункту 9 НП(С)БО 1). Згідно МСБО 7 пункту 22 грошові потоки що виникають від операційної. Інвестиційної або фінансової

діяльності можуть представлятись в звіті про рух грошових коштів в нетто-методі: надходження і виплати грошових коштів за дорученням клієнтів, коли грошові потоки відображають діяльність клієнта, а не діяльність суб'єкта господарювання; надходження і виплати грошових коштів за статтями, згідно з якими оборот є швидким, суми великими, а строки погашення короткими. Таким чином, в МСБО 7 на відміну від НП(С)БО 1 дозволяється використання нетто-методу.

Відображення інформації за сегментами в НП(С)БО 1 взагалі не передбачена, на відміну від МСБО 7 в якому в пункті 50 у Звіті про рух грошових коштів заохочується розкриття додаткової інформації про суму грошових потоків, що виникають від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності кожної відображеної у звітах галузі або географічного сегмента. Отже, недосконалість НП(С)БО 1 з даного питання, але інформацію представлена в П(С)БО 29, який визначає методологічні засади формування інформації про доходи, витрати, фінансові результати активи і зобов'язання звітних сегментів та її розкриття у фінансовій звітності [76].

На основі вище сказаного можна зробити висновок, що НП(С)БО 1 є ще не достатньо удосконаленим та потребує врегулювання з МСБО 7, оскільки за мету взагалі при переході є гармонізація стандартів та в МСБО 7 більш детальніше розписані питання руху грошових коштів. Але навіть на при врегулюванні певних проблематичних питань, виникає ряд проблем пов'язаних з провадженням стандартів [67].

Згідно з вітчизняною практикою впровадження МСФЗ, на кожному етапі виникає ряд проблем застосування в Україні. Першим етапом є створення законодавчих та організаційних передумов впровадження МФЗ, основними проблемами є недостатня мотивація керівництва підприємств запровадження та переходу, надання стислих термінів для підготовчого етапу впровадження МСФЗ та нестача кваліфікованих спеціалістів. Якщо говорити про другий етап, то це адаптація національної нормативно-правової бази бухгалтерського обліку, основними недоліками є низька якість облікової

інформації та потрібно враховувати створення нормативно-правової бази для суб'єктів малого підприємництва. Не мало важливим третім етапом є удосконалення державного регулювання у сфері бухгалтерського обліку, а саме необхідність урахування національної специфіки та потреба у єдиних методологічних засадах. Четвертим етапом є міжнародне співробітництво та світовий досвід, фактично відсутність досвіду стажування працівників у Раді з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО) та не передбачено подальше розширення сфери застосування МСФЗ для інших економічних суб'єктів.

Таким чином, питанням щодо регулювання руху грошових коштів при здійсненні експертизи в обліку регулює чимало нормативно-правових активів України, а саме: Закони України: «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та «Про аудиторську діяльність», Постанова «Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою», Постанова «Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою», Інструкції: «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» та «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», Наказ: План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Але згідно з нормалізацією обліку з міжнародними стандартами змінюються й національні стандарти, дуже багато проблематичних питань щодо застосування МСФЗ в Україні, які потребують швидко реагування та як наслідок не співставлення та протиріччя національних та міжнародних стандартів.

1.4. Методи і моделі в аналізі та прогнозуванні руху грошових коштів

Як відомо, прогнозування – це метод, в якому використовується як накопичений у минулому досвід, так і поточні припущення щодо майбутнього, з метою його визначення. Якщо прогнозування виконане якісно, результатом стане картина майбутнього, яку цілком можна використати як основу для планування.

Майбутнє залежить від багатьох випадкових факторів, складне поєднання яких практично неможливе від слідкувати, саме тому всі прогнози носять імовірнісний характер.

Завданнями прогнозування є:

- виявлення імовірних шляхів та результатів найближчого або більш віддаленого розвитку соціально-економічних явищ на базі реальних процесів діяльності;
- розробка оптимальних тенденцій розвитку із врахуванням складеного прогнозу та оцінка прийнятого рішення з позицій його наслідків у періоді, що прогнозується.

Процес прогнозування містить два етапи. На першому здійснюється узагальнення дані, що спостерігається протягом довготривалого періоду та будується математично-статистична модель. На другому на базі статистичних закономірностей та за допомогою побудованої математично-статистичної моделі визначається значення ознаки, яка прогнозується. Обирається оптимальна тенденція розвитку та оцінюється рішення з позиції його наслідків у періоді, що прогнозується [81]

Методологічний апарат планування та прогнозування грошових коштів підприємства охоплює спектр принципів, методів і важелів управління дебіторською і кредиторською заборгованістю, цінними паперами, матеріальними запасами, фінансовими ризиками і т.п.

Необхідність розвитку і удосконалення методів аналізу, планування, контролю, оцінки і оптимізації рішень по управлінню грошових коштів в стратегічному аспекті і зумовила розгляд цих питань фінансового менеджменту в самостійному аспекті.

Значне місце займає прогнозування банкрутства, своєчасна розробка контрзаходів, спрямованих на подолання на підприємстві негативних тенденцій.

Розрізняють два підходи в визначенні банкрутства – фундаментальний та технічний підхід. Фундаментальний підхід – має на меті збір та аналіз всієї інформації про підприємство за допомогою як внутрішніх так і зовнішніх джерел. За рахунок внутрішніх даних та фінансові плани прогнозуються результати господарської діяльності на майбутнє. Зовнішні ж джерела надають інформацію про поточну і перспективну ситуацію в галузі та загальний розвиток кон'юнктури. Технічний підхід прогнозування банкрутства заснований на аналізі даних звітності попередніх періодів .

Системою раннього попередження та методом прогнозування банкрутства підприємства є дискримінантний аналіз. Дискримінантний аналіз – це комплекс методів математичної статистики з допомогою яких здійснюється класифікація досліджуваних підприємств в залежності від значень обраної сукупності показників у відповідності до побудованої метричної шкали. Існує два види дискримінантного аналізу однофакторний та багатофакторний.

Під однофакторним аналізом розуміють сепаратне дослідження окремих показників та класифікація підприємств за принципом дихотомії. До однофакторних моделей відносять модель Бівера, Вайбеля.

Бівер на основі фінансово неспроможних та фінансово-спроможних підприємств розробив шкалу граничних значень для кожного з приведених показників.

Вайбель в своїх дослідженнях використовував підприємства будівельної, металургійної, легкої та годинникової галузей виробництва,

половина з яких була у фінансовій кризі. Головною проблематикою даного аналізу є те, що значення одних показників може показати про позитивний розвиток підприємства, а інший про незадовільний, що унеможливорює об'єктивне прогнозування банкрутства.

Якщо говорити про багатофакторний аналіз, то підбирається ряд показників, для кожного з яких визначається вага. Алгоритмом багатофакторної моделі є функція:

$$Z = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + \dots + a_nx_n, \quad (1.1)$$

$a_1, a_2, a_3, \dots, a_n$ - коефіцієнти (ваги) дискримінантної функції;

$x_1, x_2, x_3, \dots, x_n$ - показники (змінні) дискримінантної функції.

До основоположних моделей відносяться модель Альтмана (1968) та модель Беермана (1976).

Модель Альтмана прогнозування банкрутства або «розрахунок Z-показника» і є класичною, в основі лежить функція:

$$Z = 0,012 X_1 + 0,014 X_2 + 0,033 X_3 + 0,006 X_4 + 0,999 X_5 \quad (1.2)$$

Дана модель адаптована до вітчизняних стандартів, де X_1 - робочий капітал/ валюта балансу; X_2 - сума нерозподіленого прибутку (непокритого збитку) та резервного капіталу / валюта балансу; X_3 - звичайний прибуток до оподаткування + проценти за кредит / валюта балансу; X_4 - ринкова вартість підприємств (ринкова вартість корпоративних прав) / позичковий капітал; X_5 - чиста виручка від реалізації продукції/ валюта балансу. Та вивів певну таблицю ймовірності банкрутства при значенні Z до 1,8 ймовірність висока, при 1,81-2,67 не можна однозначно визначити та 2,67 і вище низька ймовірність банкрутства.

Модель Беермана заснована на емпіричному дослідженні 21 пари підприємств, половина з яких були збиткові та знаходилися у фінансовій кризі. Основні параметри моделі: X_1 – позичковий капітал/ валюта балансу (+0,077); X_2 – чистий прибуток / валюта балансу (+0,813); X_3 - чистий прибуток / позичковий капітал (+0,124); X_4 - чистий прибуток / чиста виручка від реалізації (-0,105); X_5 - Cash Flow / позичковий капітал (-0,063); X_6 – чиста

виручка від реалізації / валюта балансу (+0,061); X_7 - запаси / чиста виручка від реалізації (+0,268); X_8 – сума амортизації / вартість основних засобів на кінець періоду (+0,217); X_9 – введені основні засоби / сума амортизації (+0,012) X_{10} – заборгованість за банківськими позиками / позичковий капітал (+0,165).

Одержані показники можна інтерпретувати наступним чином: $Z > 0,32$ - підприємство знаходиться під загрозою банкрутства; $0,32 > Z > 0,236$ - неможливо чітко ідентифікувати, потребує додаткового якісного аналізу; $Z < 0,236$ - підприємству не загрожує банкрутство.

Використання методології багатofакторного дискримінантного аналізу у вітчизняній практиці є досить обмеженим, що зумовлено такими основними чинниками:

- по-перше, неможливістю розробки власних, галузевих дискримінантних функцій через відсутність фахівців достатньої кваліфікації;
- по-друге, відсутністю достатніх коштів для закупки та адаптації західних методик до вітчизняних умов господарювання;
- по-третє, недостатнім рівнем об'єктивності показників, які відображаються підприємствами у фінансовій звітності (проблематика подвійної бухгалтерії).

Для оцінки ймовірності банкрутства вітчизняних підприємств рекомендується до використання дискримінантна функція із шістьма змінними:

$$Z = 1,04 * X_1 + 0,75 * X_2 + 0,15 * X_3 + 0,42 * X_4 + 1,8 * X_5 - 0,06 * X_6 - 2,16 \quad (1.3)$$

До основних показників відносяться: X_1 – коефіцієнт покриття; X_2 – коефіцієнт фінансової автономії; X_3 – коефіцієнт оборотності вкладеного капіталу; X_4 – коефіцієнт рентабельності операційних продажів по Cash Flow 1; X_5 – коефіцієнт рентабельності активів по Cash Flow 2; X_6 – коефіцієнт оборотності позичкового капіталу. Для наведеної дискримінантної моделі рекомендується наступний «ключ інтерпретації» значень інтегрального показника: $Z_i \leq -0,55$ - фінансовий стан підприємства є незадовільним

(знаходиться у фінансовій кризі або вона йому загрожує); $-0,55 \leq Z_i \leq 0,55$ - однозначних висновків щодо якості фінансового стану підприємства зробити неможливо, необхідний додатковий експертний аналіз; $Z_i > 0,55$ - фінансовий стан підприємства є задовільним [94].

Одним з методів управління станом грошової готівки є контроль за співвідношенням балансового значення грошової готівки у величині оборотного капіталу. Для цього визначають коефіцієнт (відсоток) наявних засобів від оборотного капіталу діленням суми наявних грошових коштів на суму оборотних коштів.

Розглядаючи співвідношення наявності грошей в оборотному капіталі, потрібно знати, що зміна пропорції не обов'язково характеризує зміну готівки, оскільки можуть змінюватися товарно-матеріальні запаси, які є частиною оборотного капіталу.

Існує декілька варіантів прискорення отримання готівки: прискорення процесу виставлення рахунків покупцям і замовникам; концентрація банківських операцій; отримання готівки з рахунків, на яких вони лежать без використання; особиста діяльність менеджера по отриманню платежів.

В процесі аналізу руху грошових коштів використовують прямий та непрямий методи. Прямий метод заснований на аналізі руху грошових коштів на рахунках підприємства. Основні особливості прямого методу:

- він дозволяє показати основні джерела притоку та напрямки відтоку грошових коштів;
- дає можливість робити оперативні висновки відносно достатності коштів для платежів по поточним зобов'язанням;
- визначає взаємозв'язок між реалізацією і грошовою виручкою за звітний період.

Непрямий метод заснований на аналізі статей балансу і звіту про фінансові результати. Основні особливості непрямого методу:

- він дозволяє показати взаємозв'язок між різними видами діяльності підприємства;

– встановлює взаємозв'язок між чистим прибутком і змінами в активах підприємства за звітний період.

Для більш ефективного управління грошовими коштами, які допоможуть підприємству в прийнятті рішень виділяють різноманітні групи методів оптимізації грошових потоків (табл.1.9) [56, С. 83-95].

Таблиця 1.9

Оптимізаційні заходи для ефективного управління грошовими коштами

№	Оптимізаційні заходи	Результат впровадження
1	Методи максимізації чистого грошового потоку	підвищення ефективності використання ресурсів та прискорення фінансового процесу підприємства.
2	Методи оптимізації за обсягами	залучення стратегічних інвесторів з метою збільшення обсягу власного капіталу, проведення додаткової емісії акцій, продаж частини фінансових інвестиційних інструментів та здавання в оренду обладнання, будівель, які не використовуються; залучення пільгових кредитів.
3	Методи оптимізації в часі	розроблення графіків закупівлі сировини, податкових платежів, матеріалів та врівноваження їх з термінами реалізації продукції, встановлення порядку здійснення розрахункових операцій.
4	Модель Баумоля	дозволяє визначити оптимальну частоту поповнення та оптимальний розмір залишку грошових коштів у складі оборотного капіталу, при яких сукупні втрати будуть мінімальними.
5	Модель Міллера-Орра	дозволяє оптимізувати величину середнього та максимального залишків грошових активів підприємства з урахуванням обсягу його платіжного обороту та вартості обслуговування короткотермінових фінансових вкладень.

Провідну роль у системі оптимізації грошових потоків відіграє збалансованості в часі. Відповідно до цього виділяють два основних методи: вирівнювання і синхронізація.

Вирівнювання грошових потоків спрямоване на згладжування їхніх обсягів у розрізі окремих інтервалів розглянутого періоду часу.

Синхронізація грошових потоків заснована на коваріації позитивного і негативного їхніх видів. У процесі синхронізації повинне бути забезпечене підвищення рівня кореляції між цими двома видами грошових потоків.

Також для оптимізації грошових коштів використовується нормований метод на основі якого можна здійснити прогнозування використовуючи моделі тренда.

Аналіз грошових коштів здійснюється також за рахунок динамічних рядів, тобто фактично в динаміці підприємства. Велику роль в аналізі та прогнозуванні грошових коштів відіграють загальнонаукові та специфічні методи. До них відносяться методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, групування та порівняння і інші.

Таким чином, задля повного та детального аналізу та прогнозування грошових коштів використовуються різноманітні методи і моделі, які дозволяють визначити резерви підвищення ефективності використання грошових коштів. За допомогою методів та моделей здійснюється розрахунок основних показників, які допоможуть в визначенні забезпеченості грошовими коштами підприємства. Відповідно до проведеного аналізу грошових коштів робляться відповідні управлінські рішення. Хоча представлена велика різноманітність методів і моделей відсутня універсальна модель, яка охоплювала б усю різноманітність завдань щодо управління грошовими коштами.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ГРОШОВИХ КОШТІВ

2.1. Організаційно-економічна характеристика основних показників діяльності підприємства.

ТОВ ХХХ є офіційним і ексклюзивним представником.

Завдяки багаторічній співпраці з цими виробниками, компанія створила власну торгову марку *Red Line*, яка увібрала в себе краще від обох продуктів і завдяки цьому повністю задовольняє потреби Українських споживачів.

ME.T.S.L.F.A.C.H. Jacob Kucharewicz – це польська компанія яка виробляє твердопаливні котли для центрального опалення. Завдяки високій якості продукції ця компанія існує з 1989 року. У асортименті є котли на дрова, вугілля, вугільне насіння, пеллети, і т.д. Компанія постійно працює над удосконаленням продукції, що дозволяє випускати універсальні котли, один котел може працювати як на дровах та вугіллі, так і на пеллетах (автоматична подача). Також, котли можуть працювати незалежно від електрики.

Х.П.Д. S.P.E.P.H.O – це польська компанія-виробник пелетних пальників *E.C.O.P.A.L.A.P.H* для котлів. Компанія працює на якість, оскільки постійно покращує конструкцію своєї продукції, щоб пристосувати до вимоги клієнта.

Вся продукція сертифікована в Україні.

Компанія ТОВ ХХХ гарантує покупцям теплотехнічного обладнання здійснення гарантійного та сервісного обслуговування згідно стандартів і норм законодавства України. Гарантія на продукцію завіряється печаткою та підписом продавця. Дефекти виявлені протягом гарантійного періоду будуть видалені за рахунок виробника протягом 14-21 робочого дня з дати подання письмової скарги до виробника.

Будь-які пошкодження, що виникли внаслідок неправильного обслуговування, неправильного зберігання, неправильного змісту, невідповідні умовам, визначеним у керівництві з обслуговування та експлуатації, а також виникли внаслідок інших причин не з вини виробника призведе до втрати гарантії.

Компанія дорожить відносинами з кожним своїм клієнтом, розуміючи, що взаємовигідне співробітництво не можливо без довіри і підтримки.

При здійсненні експертизи несправності котла і способами їх вирішення звертають увагу на наступні дані (Табл.2.1.)

Таблиця 2.1

Тип несправності	Причина	Запобіжні заходи
Дим з завантажувальних або зольникової дверей	відсутність тяги; неправильне з'єднання котла з димовою трубою; залишки палива потрапили під шарнір або ущільнюючу набивку; другий котел підключений до тієї ж самої димової труби; дуже маленький перетин димової труби;	обмурувати щільно димову трубу; перевірити прохідність димової труби і його параметри; перевірити ущільнювач на дверцятах; ущільніть вихід котла до димової труби запобігаючи засмокування холодного повітря; збільшити діаметр димової труби
Під час початкових запусків з котла витікає вода (конденсат)	конденсація	розпалюємо котел до температури вище 80 0C і підтримуємо її на протязі 6 годин. Якщо виникне така необхідність операцію повторити
Занадто низька температура на котлі	неправильно підібрана потужність котла (величина) калорійність палива занадто маленька	дивись розділ присвячений обслуговуванню котла неправильно підібрана потужність котла

	неправильне регулювання котла	
Раптове зростання температури і тиску в котлі	замерзнувший розширювальний бак закриті клапани	здійснити термоізоляцію розширювального бака очистити клапани
Занадто швидке спалювання палива незважаючи на зачинені дверцята	відсутність ущільнення камери зольника дуже велике діаметр димової труби	обмурувати зольник зменшить діаметр димової труби, встановити шибер
Витік води з конвекційних каналів	погане паливо дуже низька температура спалювання відсутність припливу повітря через дросельний клапан закритий дросельний клапан димових газів	завтосувати паливо відповідної калорійності і вологості відкрити повітряні заслінки відкрити дросельний клапан димових газів

Види діяльності можна згрупувати таким способом:

1. Виробництво промислових товарів: зварювальне обладнання; прилади обліку електроенергії і води.

Для виготовлення апаратури підприємство має наступні види виробництв:

1. Переробка пластмас: термореактивних на пресах і термопластичних на ливарних машинах з обсягом упорскування від 2 см³ до 4500 см³.

2. Ливарне, котре дає можливість переробляти кольорові й чорні метали технологічними процесами під тиском, у металеві форми, по виплавлених моделях й у землю.

Організаційній структурі ТОВ ХХХ властиві риси більшою мірою лінійно-функціональної структури управління. Лінійні керівники окремих підприємств, що входять в об'єднання, перебувають на одному і тому ж самому горизонтальному рівні керування з генеральним директором виробничого об'єднання. Однак за керування виробничими процесами відповідальний заступник генерального директора по виробництву, що підпорядковується безпосередньо генеральному директорові. Виробництво ж

елементарних деталей і деяких вузлів належить компетенції підлеглих заступникові генерального директора по виробництву цехам і відділам. У подібному взаємозв'язку підпорядкування перебуває відділ зовнішньоекономічних зв'язків. Він безпосередньо підлеглий головному інженерові, що у свою чергу є першим заступником генерального директора.

Підприємство активно співробітничает з вітчизняними та закордонними партнерами. Як суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності підприємство активно здійснює такі види зовнішньоекономічної діяльності, як експорт, імпорту (закупівля обладнання, сировини, матеріалів та комплектуючих частин), науково-технічну кооперацію.

На ТОВ ХХХ визначенні основні принципи політики підприємства у відповідності до чинного законодавства, яким воно керується при здійсненні своєї фінансово-господарської діяльності. Оскільки дані про підприємство є конфіденційною таємницею то всі приклади є умовними.

Облікова політика:

- Ведення бухгалтерського обліку на підприємстві покладено на бухгалтерську службу підприємства на чолі з головним бухгалтером.
- Бухгалтерський та податковий облік ведеться відповідно до законодавства України.
- В бухгалтерському обліку підприємства при складанні фінансової звітності використовує наступні види оцінок: історична собівартість та справедлива вартість.
- Сума транспортно-заготівельних витрат щомісячно розподіляється між сумою залишку запасів на кінець звітного місяця та сумою запасів, що вибули.
- Особливістю є застосування середнього відсотка ТЗВ для розрахунку суми ТЗВ, яка відноситься до запасів, які вибувають в наступному місяці.

– При відпуску запасів філіалам підприємства для подальшої реалізації споживачам, оцінка відбувається при відпуску запасів у виробництво (по заводській середньозваженій собівартості).

– Базою розподілу постійних загальновиробничих витрат є заробітна плата основних виробничих робітників.

– При калькулюванні собівартості готової продукції використовується нормативний метод.

Підприємство керується чинним законодавством та нормативно-правовими актами при оформленні та обробці первинної документації.

ТОВ має баланс, розрахунковий та інші рахунки в банках. Метою діяльності є отримання прибутку за результатами операційної, інвестиційної та фінансової діяльності і за рахунок ефективного використання майна. Підприємство самостійно планує діяльність та визначає перспективи виробничого та соціального розвитку. Для здійснення обліку і контролю за використанням грошових коштів використовуються такі документи: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку; Правила виготовлення бланків цінних паперів та документів суворого обліку, затвердженими наказом Міністерства фінансів України, Служби безпеки України і Міністерства внутрішніх справ України; Інструкція «Про безготівкові розрахунки в господарському обороті України»; Порядок ведення касових операцій в національній валюті в Україні та Національне положення стандарт бухгалтерського обліку «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Велику роль в будь-якій діяльності підприємства займають техніко-економічний аналіз, оскільки його використовують економісти, інженери, технологи, управлінський персонал та інші. Метою є оцінка господарської діяльності, виявлення причин взаємозв'язку та взаємодії різних факторів техніки та економіки, визначення резервів виробництва та заходи для раціоналізації ресурсів.

ТОВ згідно статуту має статутний фонд 157 млн. 738 тис. грн.(дані є умовними). Прибуток підприємства формується за рахунок надходжень від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності після виплати всіх видатків та витрат, сплати відповідних відрахувань та податків до бюджету України. Чистий прибуток залишається в повному розпорядженні підприємства. Також здійснює оперативний, бухгалтерський та податковий облік згідно з чинним законодавством.

Власний капітал неупинно зростає так само, як необоротні активи, власні оборотні кошти та довгострокові зобов'язання. Але при загальній ситуації видно, що підприємство уже декілька років знаходиться за тривимірним показником у нестійкому фінансовому стану (передкризовим), як наслідок порушення платоспроможності. Задля поліпшення ситуації потрібно скорочувати дебіторську заборгованість та прискорювати оборотності запасів.

Проте також негативний вплив на діяльність підприємства вносять зовнішні чинники, такі як: підвищення цін на матеріали, послуги та енергоносії; обмеженість ринку збуту; незацікавленість держави в розвитку галузі.

Найбільшу частину в активах підприємства займає оборотні активи, тобто такі активи, які будуть реалізовані протягом 12 місяців. А ось в період кризових років необоротні активи зменшилися, але поступово вирівнюються до передкризових показників. Збільшилась частина витрат майбутніх періодів, це означає, що на собівартості це відобразиться в наступному періоді частинами. Збільшення виробничих запасів за цей самий період свідчить про те що, не повністю вони йдуть на використання в виробництві, цей показник змінився на 11138 тис. грн.

Варто зазначити, що найбільшу частину пасиву займає власний капітал, що є позитивним для підприємства, оскільки це свідчить про незалежність підприємства. Показники власного капіталу є досить рівними, в останньому

році дещо збільшились, значний стрибок після кризи зроби поточні та довгострокові зобов'язання та забезпечення.

Нерозподілений прибуток на 2015 рік склав – 27093 тис. грн., а в 2016 році – 27139 тис. грн., цей показник збільшився на 46 тис. грн., що свідчить про збільшення рівня прибутку даного підприємства.

Чистий прибуток в 2016 році збільшився на 73 тис. грн., порівняно з 2015 і склав 458 тис. грн., що безумовно вплинуло на загальний капітал підприємства і на 2016 рік він склав 336070 тис. грн. Виручка зросла на 58318 тис. грн. в 2016 році і склала 331373 тис. грн.

Здійснивши експертизу діяльність ТОВ, варто відзначити, що підприємство здійснює зовнішньоекономічну діяльність з Польшею. На 2014-2016 рр., підприємство знаходиться в нестійкому фінансовому стані, але воно збільшує свої обороти та при аналізі основних економічних показників, видно, що основну питому вагу в активах займають оборотні активи, а в пасивах власний капітал. Як кінцевий результат діяльності підприємство отримує прибуток.

2.2. Бухгалтерський облік на підприємстві: організаційно-методичні підхід.

Для здійснення неперервної діяльності підприємства потрібен не мало важливий елемент – грошові кошти. В процесі своєї діяльності за допомогою грошових коштів ТОВ може закупляти основні засоби, нематеріальні активи, сировину та матеріали, що дасть можливість збільшити обсяги виробництва продукції (виконання робіт і надання послуг), що є не мало важливим фактором в сьогоденні, виплачувати заробітну плату своїм працівникам та інші операції діяльності підприємства. Отже, для ефективного використання уже наявних коштів потрібно правильно організувати їх облік та здійснювати експертизу за їх витрачанням та можливістю залучення нових.

Для розуміння організації обліку грошових коштів на ТОВ потрібно розглянути її організаційні особливості.

За рахунок основних завдань (рис. 2.1) організації грошових коштів забезпечується ефективне функціонування підприємства та здійснюється постійний контроль над ними.

На ТОВ організацію обліку грошових коштів і розрахунків здійснює бухгалтерія. Згідно з організаційною структурою бухгалтерії, кожен з працівників має свої індивідуальні обов'язки і виконує доручену йому роботу.

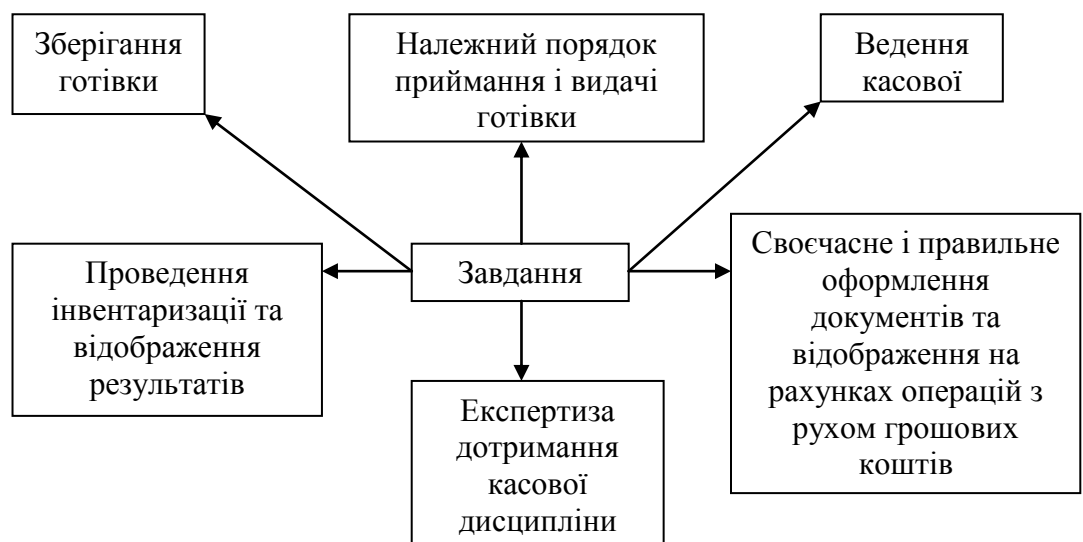

Рис. 2.1. Основні завдання організації обліку грошових коштів на

На ТОВ використовуються первинні документи для організації обліку грошових коштів. Графік документообігу грошових коштів включає документи з обліку банківських та касових документів підприємства.

Облікова політика на ТОВ здійснюється на підставі Наказу «Про облікову політику». Даний наказ є основою для ведення бухгалтерського обліку і основним його призначенням є: упорядкування облікового процесу на підприємстві; методологічне та методичне забезпечення відображення майна підприємства, господарських операцій та результатів його діяльності;

надання обліку планомірності та цілеспрямованості; забезпечення ефективного обліку.

Згідно облікової політики на ТОВ облік буде вестись на бухгалтерських рахунках згідно з Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291. Затверджений робочий План рахунків бухгалтерського обліку для підприємства.

Також в обліковій політиці вказано, що облік ведеться в журнально-ордерній формі з використанням ПЕОМ в міру автоматизації окремих ділянок облікових робіт.

Для обліку грошових коштів використовуються рахунки 30 «Каса» та 31 «Рахунки в банках». Відповідно субрахунки 30: 301 «Каса в національній валюті» та 302 «Каса в іноземній валюті»; для 31: 311 «Поточні рахунки в національній валюті» та 312 «Поточні рахунки в іноземній валюті». Для удосконалення бухгалтерського обліку на ТОВ «Теплозахід» в робочому плані рахунків, потрібно чітко розподілити 3 клас «Кошти, розрахунки і інші активи», можливо використання прикладу Республіки Білорусь, а саме відображення окремо від грошових коштів короткострокові вкладення і розрахунки.

Для удосконалення обліку грошових коштів варто звернути увагу на зарубіжний досвід. Потрібно створювати так звані «дрібні каси», котрі б слугували на оплати поштових витрат, витрати на проїзд працівників, видачі авансів та інше. Звичайно розмір такої каси не повинен перевищувати розмір встановлених лімітів залишків готівки в касі. Даний досвід використовується в США, Великобританії та Єгипті. В кожній країні облік здійснюється по різному, але для Українського обліку більш прийнятним був досвід Великобританії. Назначити матеріальну відповідальну особу за «дрібну касу», кожної неділі поповнювати дану касу, також в обліку в момент видачі коштів проводити записи по дебету рахунків відповідних видатків і по

кредиту «дрібної каси», а при поповненні, відповідно, дебетується рахунок каси. Перевагою застосування є те, що на такі платежі не дається жодних облікових записів. Інформація про витрачання таких коштів повинна відображатися в Балансі та Звіті про рух грошових коштів. Для цього потрібно внести певні корективи в існуючий План рахунків, а саме наприклад додати рахунок 305 – «Дрібна каса».

ТОВ здійснює ведення обліку згідно з чинним законодавством. Дані про грошові кошти підприємства, відображаються в балансі підприємства (форма №1) рядки 1165 і повинні відповідати даним у реєстрах аналітичного та синтетичного обліку по рахунку 30 та 31 та звіті про рух грошових коштів (форма №3), який містить інформацію про надходження і вибуття грошових коштів у результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У цьому звіті є інформація не лише про самі грошові кошти, а й про їх еквіваленти (високоліквідні короткострокові інвестиції, які легко перетворюються в наявні гроші).

Вільні грошові кошти підприємств повинні обов'язково зберігатися в банку. Дублікати ключів від каси в пакетах або скриньках, які опечатав касир, зберігаються у керівника підприємства. Керівник підприємства зобов'язаний забезпечити зберігання грошових коштів при їх транспортуванні, обладнати касу та забезпечити в ній ефективне зберігання грошей.

Операції з приймання та видачі готівки здійснює касир, який є матеріально відповідальною особою, котра завідує касою, видачею і прийманням грошей та цінних паперів на підприємстві. З ним обов'язково має бути укладений договір про повну матеріальну відповідальність.

Для полегшення роботи касира і забезпечення своєчасності виконання ним обов'язків на підприємстві складено графік роботи касира, який затверджує керівник.

На ТОВ індивідуальний графік касира дозволяє чітко та своєчасно виконувати поставлені завдання перед ним. Приклад індивідуального графіку роботи касира представлений в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Індивідуальний графік роботи касира

№	Вид роботи	Термін виконання
1	Приймання та видача готівки за оформленими прибутковими і видатковими касовими ордерами	Щоденно з 8-30 до 12-00
2	Запис прибуткових і видаткових касових ордерів до касової книги	Відразу ж після кожної касової операції
3	Проведення операцій у банку (отримання грошей за чеками, здача касових надходжень, отримання виписок з рахунків у банку, здача платіжних доручень та інших документів, якими оформляють операції за рахунками підприємства в банку)	Щоденно з 13-00 до 15-00
4	Здача бухгалтерові розрахункового відділу отриманих у банку виписок і документів	Відразу ж після повернення з банку
5	Оформлення прибутковими та видатковими касовими ордерами (через бухгалтера розрахункового відділу) операцій з отримання грошей за чеками і здачі готівки у банк, запис ордерів до касової книги	Відразу ж після повернення з банку
6	Складання списків депонентів із заробітної плати і передача їх бухгалтерові розрахункового відділу	До 10-00 четвертого дня після початку виплати заробітної плати
7	Складання звіту касира і передача його бухгалтерові розрахункового відділу	Щоденно о 16-30

В ньому визначений перелік робіт і строки їх виконання. Індивідуальні графіки складають у двох примірниках, перший видають виконавцю, а другий залишається у головного бухгалтера. Індивідуальні графіки сприяють підвищенню відповідальності виконавців за доручену роботу, дають змогу раціональніше використовувати робочий час.

Первинними документами з обліку розрахунків з підзвітними особами є авансові звіти, посвідчення на відрядження.

На підставі наказу керівника підприємства під звіт видається готівка з каси на операційні, господарські та витрати, пов'язані з відрядженням, на визначені термін і мету. Підзвітна особа по закінченні встановленого терміну

зобов'язана надати звіт про витрати цих коштів за призначенням і пред'явити підтверджувальні документи, а також внести до каси невикористану суму.

Підприємство в сучасних умовах господарювання систематично залучає позикові кошти. З цією метою укладається кредитний договір між установою банку і підприємством, в якому визначаються об'єкти кредитування, умови одержання та погашення позик включаючи плановий розмір кредиту, процентні ставки плати за кредит, умови та розміри їх підвищення та зниження, розмір власних обігових коштів, що використовуються підприємством на формування матеріальних запасів і виробничих витрат, зобов'язання підприємства по заставі цінностей, що кредитуються, джерела погашення позики, терміни, на які вони надаються, та інші умови кредитування.

За даними форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємство не має довгострокових кредитів, а розмір короткострокових кредитів банків становить 29 983 тис. грн., 21 800 тис. грн., 38 010 тис. грн. відповідно з 2014 по 2016 рік. Структура та обсяги кредитів загрожує ліквідності та платоспроможності підприємства.

Завершальним етапом при обліку грошових коштів є складання Звіту про рух грошових коштів, згідно МСБО 7 аналізувати рух грошових коштів також можна за допомогою двох методів: прямого та непрямого. Основна різниця між ними полягає в у різній послідовності процедур визначення величини потоку грошових коштів у результаті операційної діяльності.

На ТОВ використовував до 2013 року непрямий метод, а потім перейшов на прямий метод заповнення. Думки вітчизняних економістів з даного питання розділилися на прихильників прямого методу та прихильників непрямого методу.

Так, Атамас П.Й., Атамас О.П. зазначають, що непрямий метод значно простіший для практичного використання і надає ряд переваг при аналізі фінансових показників діяльності підприємства, тому в зарубіжній практиці використовується досить часто [7, С. 3-11].

Курило Г. М. передбачає, що непрямий метод більш розповсюджений у світовій практиці як метод складання Звіту про рух грошових коштів та грошових еквівалентів. Він включає елементи аналізу, так як базується на співставленні змін різних статей балансу за звітний період, які характеризують майнове та фінансове становище підприємства, містить також аналіз руху основних засобів, їх амортизацію і інші показники, котрі неможливо отримати виключно з балансових даних. [57, С. 95-100].

А Теслюк В.М., Дегтяренко А.В. зазначають, що прямий метод складання звіту про рух грошових коштів є більш наочним, дає змогу чітко виділити відповідні напрями надходження й витрачання грошей, простежити рух грошових коштів та їх еквівалентів на підприємстві. Крім того, змінена форма є доступнішою для сприйняття та заповнення [95, С. 127-131].

Корягін М.В., Височан О.С. визначають, що пріоритетним і рекомендованим є прямий метод, оскільки за допомогою нього одержується інформація, яка може бути корисною для оцінки майбутнього руху грошових коштів [51, С.104-109].

Для вибору ефективнішого методу заповнення Звіту про рух грошових коштів та кращого розуміння користувачам наданої інформації необхідно порівняти два методи, згрупувавши їх в таблицю 2.6.

Таблиця 2.6

Порівняння характеристика прямого та непрямого методів заповнення
Звіту про рух грошових коштів

№	Порівняльні показники	Прямий метод	Непрямий метод
1	Розподіл звіту на три складові за видами діяльності (операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю)	+	+
2	Використання аналітичних рахунків	+	+
3	Використання інших форм звітності	-	+
4	Відображення в формі видатку та надходження	-	+
5	Скорочена форма	+	-
6	Змістовніша форма	-	+

Таким чином, можна сказати, що непрямий метод в заповненні Звіту про рух грошових коштів є більш ефективним. Його форма є більш наглядною, оскільки включає в себе стовбці «надходження» та «видаток», що значно полегшує аналіз грошових коштів підприємства та вимагає меншого часу, тому що дані беруться також з двох форм звітності. Згідно двох методів, такі види діяльності як інвестиційна та фінансова мають однакові статті, різниця є лише в операційній діяльності. В непрямому методі статті несуть за собою більш високе смислове навантаження.

Проте дві форми мають свої певні недоліки, оскільки за прямим методом додаткових статей – 26, а за непрямим – 28 (при загальній кількості рядків – 34), а це свідчить, що додатково від стандартної форми може бути відображено: за прямим методом – 76,47% та за непрямим методом – 82,35%.

Так, наприклад, для порівняння в Балансі додаткових статей – 44 (при стандартній формі – 56, а це 78,57 %), в Звіті про фінансові результати – 15 (при стандартній формі – 42, а це 35,71 %) [107, С. 142-146].

З метою вирішення проблеми великої кількості додаткових рядків доцільно перейняти досвід інших країн, а саме зробити окремий стандартний звіт, в якому були б дані про ці додаткові рядки, що значно полегшило б сприйняття інформації [14].

Отже, на ТОВ організовано облік грошових коштів. Правило підпису є в керівника і головного бухгалтера. Вільні кошти повинні зберігатися в банку. Дані про зміну наявності грошових коштів можна побачити в балансі і звіту про рух грошових коштів. На підприємстві розроблений план за касовою та розрахунковою дисципліною. На підприємстві значна кількість грошових коштів в іноземній валюті. Основні завдання організації обліку грошових коштів: належний порядок приймання і видача готівки, своєчасне і правильне оформлення документів та проведення інвентаризації грошових коштів. Удосконалити робочий план рахунків підприємства за рахунок виокремлення з 3 Класу грошових коштів, розрахунків і інших активів.

2.3. Особливості внутрішнього контролю на підприємстві

Кожен власник підприємства прагне забезпечити свою діяльність від банкрутства; інвестори та кредиторі бажають мати впевненість в збереженні своїх коштів. З цією метою не тільки залучаються аудиторі, але й створюються системи внутрішнього контролю на підприємствах. Але й досі невирішеними залишається низка питань щодо належної організації внутрішнього контролю на підприємствах.

Внутрішній контроль – процес перевірки, який здійснюється підприємством виконання усіх управлінських рішень у сфері фінансової діяльності з метою реалізації фінансової стратегії та запобігання кризовим ситуаціям, які можуть призвести до банкрутства підприємства. Його здійснюють підрозділи внутрішнього контролю та фінансової служби підприємства.

Але на ряду з корисністю внутрішнього контролю виникає ряд проблематичних питань пов'язаних з організаційними моментами, вирішення яких покращить не тільки діяльність ТОВ, але й інших суб'єктів господарювання. Основні проблеми та шляхи вирішення проблематичних питань щодо внутрішнього контролю представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Проблематичні питання та шляхи вирішення щодо внутрішнього контролю

№	Проблема	Шляхи вирішення
1	Несформоване законодавство	Створити спеціалізований нормативний акт та стандарти, які б регулювали положення внутрішнього контролю на підприємствах, які б чітко установили межі відповідальності в законодавстві та розмежували функції аудиту та ревізії

2	Невиконання основних завдань внутрішнього контролю	Покращувати професійний рівень працівників або поділити функції між підприємством та залучити сторонню організацію, так званий косорсинг, за допомогою якого штатні працівники отримують додатковий досвід
3	Відсутність оцінки якості внутрішнього контролю	Керівник повинен здійснювати моніторинг системи внутрішнього контролю
4	Відсутність інформативного спеціалізованого забезпечення	Потрібно залучати автоматизовані системи інформаційних технологій, які мали б в основі не тільки бухгалтерське підґрунтя, але й забезпечували контрольні функції.
5	Відсутність професії внутрішній аудитор	На законодавчому рівні ввести в класифікатор професій – професію внутрішній аудитор (контролер)

Таким чином, задля забезпечення ефективного внутрішнього контролю потрібно зробити таке:

- створити на державному рівні нормативну базу;
- підвищити кваліфікаційний рівень працівників або залучати тимчасово для обміну досвідом спеціалізовані компанії;
- проводити оцінку якості внутрішнього контролю;
- чітко розмежувати цілі та завдання контролю, та що важливо на сьогодні, забезпечити підприємства спеціалізованими комп'ютерними програмами;
- ввести в класифікатор професій – професію внутрішній аудитор.

Впровадження зазначених вище пропозицій сприятиме покращенню внутрішнього контролю на підприємствах України [13].

Якщо говорити про взагалі внутрішній контроль на ТОВ, але як уже були сказано вище він необхідний не тільки для прогнозування та управління грошовими потоками, але й для регулювання всієї діяльності підприємства, тому необхідно створити систему внутрішнього контролю.

Якщо говорити взагалі про внутрішній контроль грошових коштів, то можна основні сторони об'єднати в асоціативний куш. До складу якого входять – об'єкт, суб'єкт, мета та вектор внутрішнього контролю. Дані взаємозв'язки представлені на рис. 2.2.

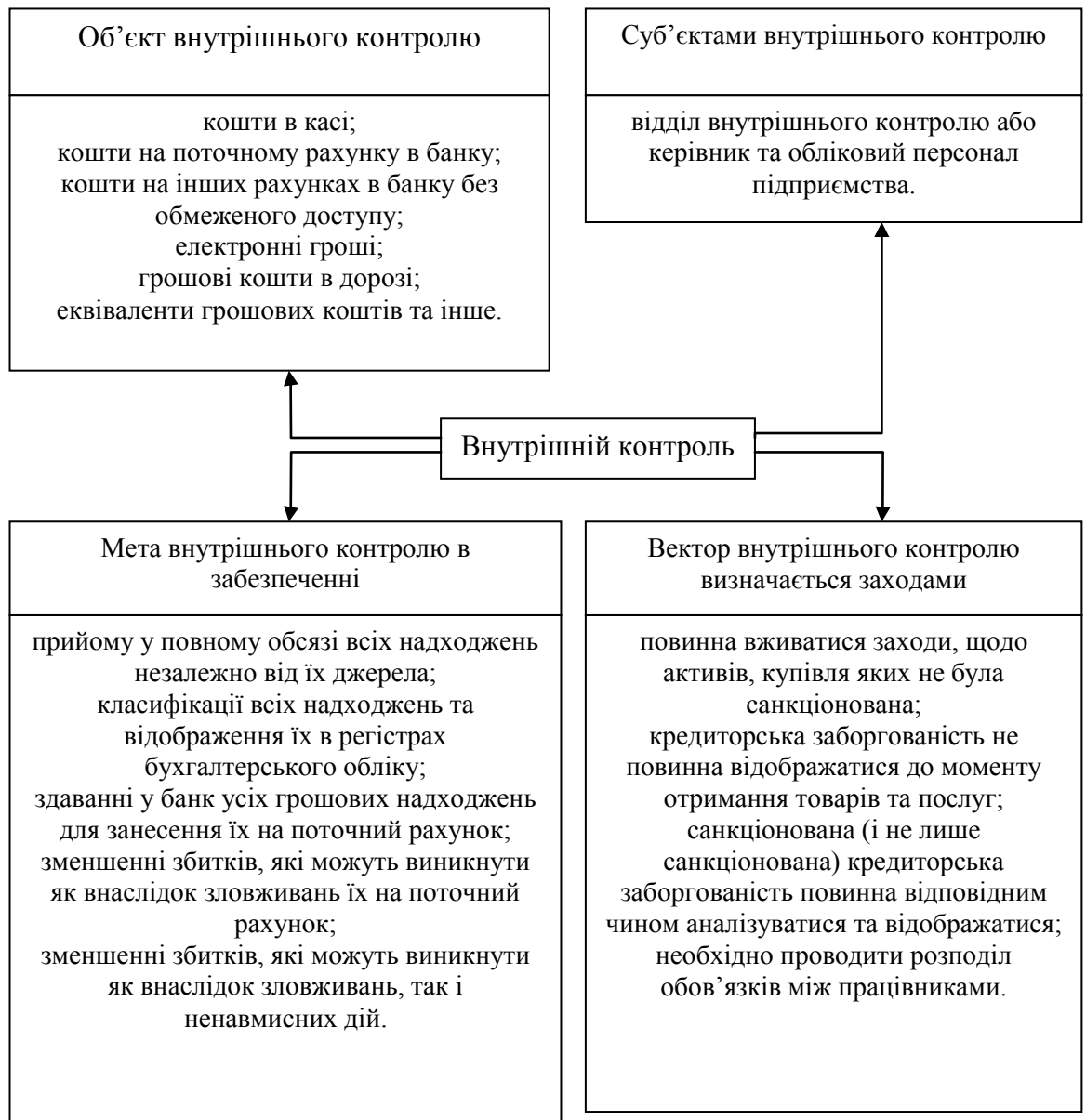

Рис. 2.2. Асоціативний куц внутрішнього контролю грошових коштів

Якщо говорити про завдання внутрішнього контролю грошових коштів, то варто виділити такі:

- перевірка збереження грошових коштів у касі, на банківських рахунках і в розрахунках;
- перевірка цільового використання грошових коштів;
- перевірка правильності стану господарських операцій з руху грошових коштів;
- перевірка вчасності зарахування грошових коштів на рахунки банку;

- перевірка вчасності оприбуткування грошових коштів у касу;
- перевірка вчасності повернення грошових коштів підзвітними особами;
- перевірка вчасності перерахування коштів з метою погашення заборгованості за податками та іншими розрахунками [72].

Основні функції, які забезпечують ефективність системи внутрішнього контролю грошових коштів (далі – ГК) представлені на рис. 2.3.

Рис.2.3. Функції внутрішнього контролю грошових коштів

Під час внутрішнього контролю повинно бути перевірено: чи всі заходи прийняті для забезпечення захисту та збереженості грошових коштів; чи несуть відповідальність матеріально відповідальні особи; чи оформлено документально порядок транспортування грошових коштів; чи здійснений порядок оформлення документів у разі вибуття та надходження грошових коштів; чи вчасно проводиться інвентаризація каси згідно з обліковою політикою підприємства; чи правильно і доцільно використовується грошові кошти; чи правильно відображені і оформленні в обліку операції надходження і вибуття грошових коштів.

Для забезпечення ефективної системи внутрішнього контролю грошових коштів потрібно дотримуватися трьох принципів:

- кошти, які надійшли на підприємство одразу повинні перераховуватися до банківської установи;
- виплати здійснювати за допомогою виписки чеків;
- розподіленні операції з грошовими коштами та облік грошових коштів.

Не варто забувати, що здійснювати внутрішній контроль грошових коштів потрібно за певними етапами (рис. 2.4.)

Рис. 2.4. Основні етапи проведення внутрішнього контролю грошових коштів

Першим етапом є підготовчий, тобто фактично організаційний. З'ясовується склад грошових коштів, матеріально відповідальні особи, дотримання облікової політики, зокрема документообіг, синтетичні та аналітичні рахунки, що регулюють облік грошових коштів.

Другим, але не менш важливим етапом є методичний, він є основною стадією. Визначається достовірність обліку грошових коштів, перевірка первинних документів, відповідність чинного законодавства за операціями з грошовими коштами та оцінка їх правильності відображення.

Під результативним етапом розуміють складання звіту чи висновку згідно робочих документів відділу внутрішнього контролю, у разі виявлення порушення, визначаються основні положення поліпшення проблемних питань. [38, С. 89-92]

Безпосередньо на підприємстві проходить інвентаризація грошових коштів, її порядок представлено на рис. 2.5.

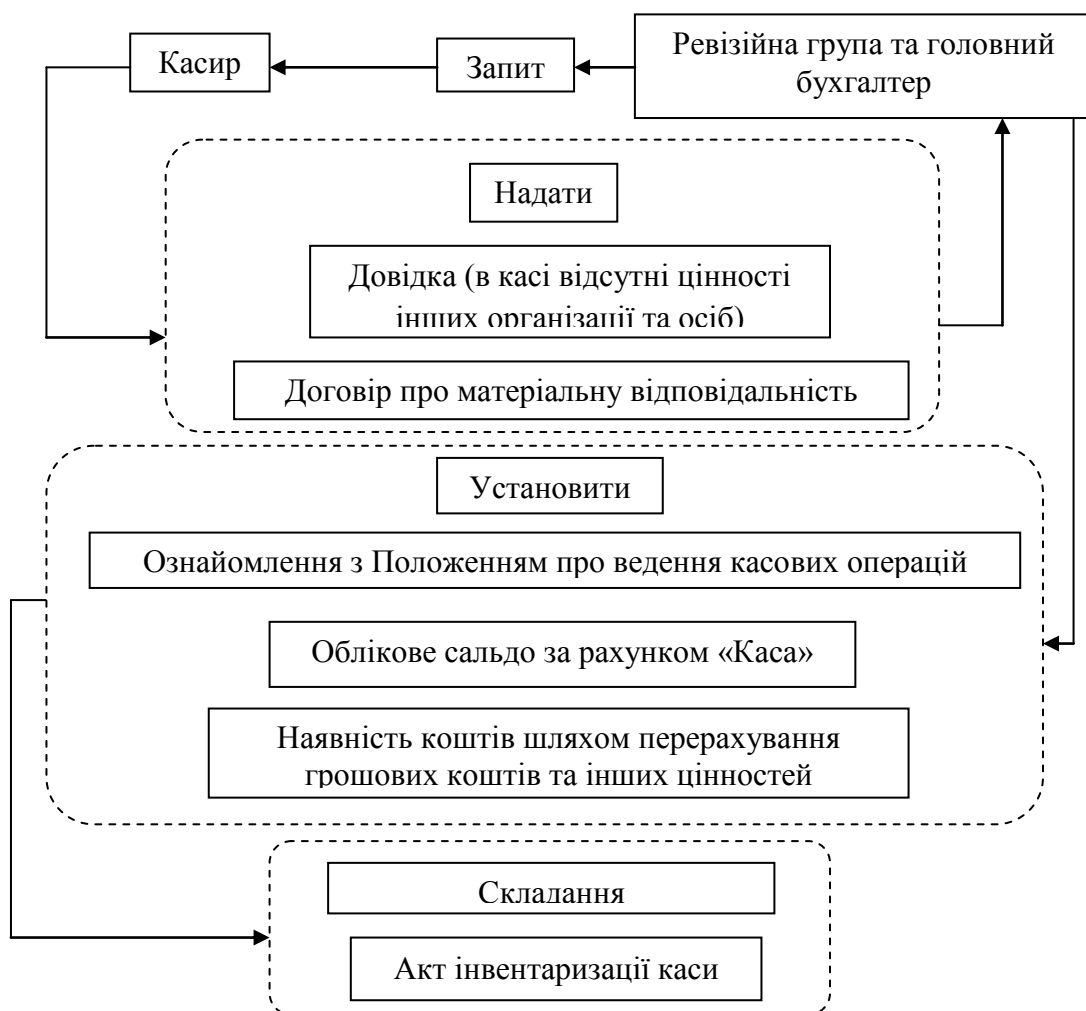

Рис.2.5 Порядок проведення інвентаризації грошових коштів на ТОВ

В Україні інвентаризація каси проводиться кілька разів на рік за період, що не менший за 3 місяці. На законодавчому рівні варто впровадити її проведення не менше одного разу на місяць. Як результат стане більш

відповідальне ставлення матеріально-відповідальної особи до вірного оформлення касових операцій. Також збільшення частоти проведення раптових інвентаризацій каси дозволить керівництву підприємства оперативно реагувати на виявлені порушення.

Під час перевірок зазвичай виникають типові порушення грошових коштів, основні з них представлені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Типові порушення в обліку та операціях з грошовими коштами

№	Типові порушення	Характеристика
1	Пряме розкрадання грошових коштів	Маскується розписками посадових осіб та інших працівників, які під собою не мають цільового підгрунтя.
2	Не оприбуткування та привласнення грошових коштів, що надійшли	Не оприбуткування і привласнення грошових коштів, що надійшли з банку не оприбуткування і привласнення грошових сум
3	Надлишкове списання грошей по касі	Повторне списання грошових коштів та неправильний підрахунок та фальсифікація грошових коштів
4	Привласнення сум, законно нарахованих різним особам та організаціям	Привласнення депонованої заробітної плати та коштів, нарахованих за іншими підставами, привласнення сум, що належать іншим підприємствам
5	Проведення розрахунків з різними особами понад встановлені ліміти	Перевищення граничної суми встановленого ліміту
6	Розрахунки з населенням готівкою за готову продукцію, товари, виконані роботи та надані послуги без застосування реєстраторів розрахункових операцій (РРО)	Не використовуються реєстратори розрахункових операцій, застосовуються реєстратори розрахункових операцій, не зареєстровані в податкових органах
7	Некоректне відображення касових операцій в регістрах синтетичного обліку	Невірне виведення залишків, некоректне складання проводок, невідповідність записів в регістрах записам в касовій книзі, звітах касира і документах

Як видно з даної таблиці основні розкрадання та недостачі виникають за рахунок фальсифікацій з документами, тому саме на ці причини варто звернути увагу відділу внутрішнього контролю за грошовими коштами, задля забезпечення цілісності та забезпеченості грошових коштів.

Таким чином, для забезпечення ефективного управління та убезпечення від банкрутства ТОВ потрібно створити систему внутрішнього контролю, яка буде здійснювати контроль за всією діяльністю підприємства та також за операціями пов'язаними з рухом грошовим коштів. Звичайно існують певні недоліки, які заважають впровадженню внутрішнього контролю, але їх можна нейтралізувати для більш результативної діяльності підприємства. Контроль грошових коштів проходить в три етапи, на яких перевіряється основні елементи функціонування грошових коштів. Варто відзначити, що системі внутрішнього контролю варто звертати увагу на типові порушення і проводити повну перевірку наявності грошових коштів.

2.4. Управлінський аспект обліку грошових коштів підприємства

Задля раціонального використання на підприємстві використовують управлінський облік, який є неподільною частиною загального обліку. Принциповою різницею між фінансовим та управлінським обліком є мета здійснення, оскільки для першого є формування звітної інформації для зовнішніх споживачів, а останнього для користувачів внутрішніх. Фінансовий облік на ТОВ достатній для забезпечення зовнішньої звітності. Управлінський облік забезпечує повсякденний контроль за станом грошових коштів, за їх витрачанням та надходженням на звітну дату.

Управлінський облік грошових коштів здійснюється шляхом аналізу та оцінки надходжень коштів і потреби в них на поточний рік. Також забезпечує контроль і оцінку фінансового стану підприємства, за рахунок безперервного моніторингу розрахунків з оплати праці, з покупцями та замовниками, постачальниками та підрядниками та інше. Управлінський облік грошових потоків закладається не тільки в перспективному аналізі та оцінці, але й оперативний контроль за наявністю і витрачанням коштів. Для вчасного

реагування потрібно формувати інформацію про залишки грошові кошти щоденно [18].

Управління грошовими коштами є сукупністю принципів і методів розробки й реалізації управлінських рішень, пов'язаних з розподілом і використанням коштів підприємства й організацією їхнього обороту [68].

Важливо підприємство своєчасно зрозуміти чи ефективна система управління грошовими коштами та які заходи необхідні для покращення управління. Результативною система управління грошовими коштами при таких елементах: облік грошових коштів; фінансовий аналіз; планування надходжень та виплат; прогнозування стратегії використання грошових коштів; прийняття управлінського рішення з метою оптимізації потоку; контроль за раціональністю використання грошових коштів.

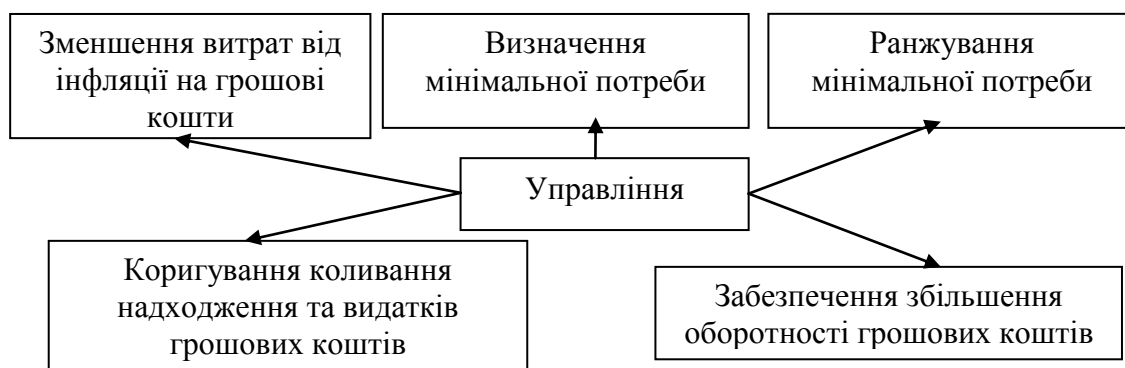

Рис.2.6. Основні завдання управління грошовими коштами

Як видно з рис 2.6 основною задачею є стабілізація грошових надходжень та виплат. Задля цього процесу відповідно до ситуації користуються двома підходами.

Змінюється грошові потік підприємства, залежності від ситуації, як внутрішньої, так і зовнішньої. Основними внутрішніми факторами, які впливають на формування грошового потоку є життєвий цикл підприємства, оскільки підприємство постійно розвивається, розширює свій асортимент. Тривалість операційного циклу, теж вносить свій вклад в створення грошових потоків, оскільки від даного процесу залежить, тривалість періоду, протягом якого в середньому грошові кошти омертвлені в не грошових оборотних активах. Не варто забувати про амортизаційну політику, оскільки

за допомогою її підприємство максимізує обсяг грошових коштів протягом амортизаційного періоду.

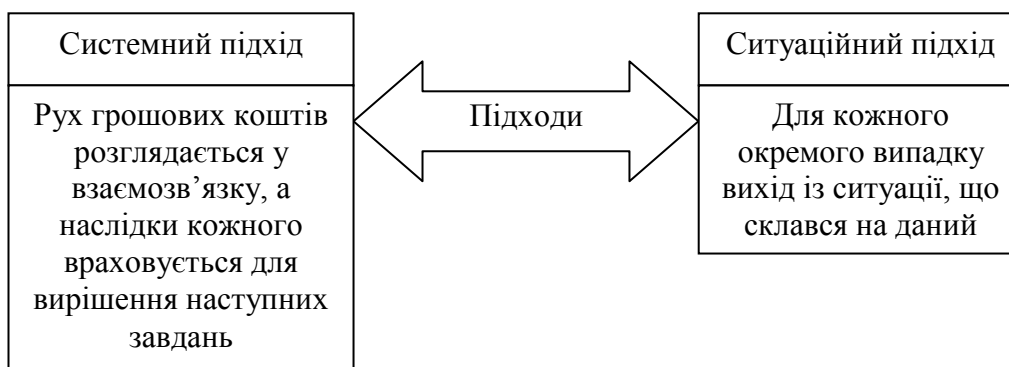

Рис. 2.7. Визначальні підходи до вирішення завдань управління грошовими коштами

Якщо говорити про зовнішні фактори, які впливають на приріст грошового потоку ТОВ «Теплозахід», то це звичайно кон'юктура ринку, бо дуже важливо розуміти і знати сукупність умов, від яких залежить співвідношення попиту і пропозиції. Важливим елементом не тільки для підприємства, але й для економіки країни є система оподаткування підприємства, оскільки сплачує податки за загальною системою, тому відповідно сплачує дуже значну суму податку до бюджету України.

Управлінський облік дозволяє підприємству мати певну суму, для оперативних дій та здійснення операцій і слідкувати, щоб в касі та на рахунках підприємства залишки коштів були невеликими.

Великий вплив вносить якість управління від структури грошових потоків. В залежності від ситуації існує 3 рівні якості управління:

— високий рівень (позитивний чистий рух грошових коштів від операційної діяльності та чистий рух грошових коштів, чистий рух грошових коштів від інвестиційної та фінансової діяльності від'ємне);

— нормальний рівень (позитивний чистий рух грошових коштів від операційної діяльності і від фінансової діяльності та чистий рух грошових коштів, чистий рух грошових коштів від інвестиційної від'ємне);

— кризовий рівень (від'ємним значенням є як від чистий рух грошових коштів операційної діяльності та чистого руху грошових коштів та

позитивного або чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності, або чистий рух грошових коштів фінансової діяльності) [52, С. 108-115].

В результаті огляду якості управління грошовими потоками, спостерігаються кризовий рівень якості управління, оскільки операційна діяльність має виплат більше ніж надходжень, що є не раціональним та не прибутковим для підприємства. Також спостерігається за весь період від'ємний чистий грошовий рух коштів, позитивне відхилення на кінець періоду виникає за рахунок залишку попередніх періодів. В 2013 році тільки спостерігається нормальний рівень якості управління, за рахунок позитивної операційної діяльності, але на відміну від інших років показники фінансової діяльності були від'ємні. Дані показники в фінансовій діяльності відбулися за рахунок отриманих та погашених позик, сплачених дивідендів та інших платежів. З даного огляду зрозуміло, що система управління грошовими коштами не досконала, оскільки основну увагу повинні зорієнтувати на операційну діяльність. Якісне управління буде тоді, коли значення руху грошових коштів від операційної діяльності та сукупний чистий рух грошових коштів матимуть позитивне значення.

Для більш ефективного управління повинні враховуватися процеси, які були узагальненні в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Процеси планування розробки системи управління грошовими потоками

№	Процес	Трактування
1	Створення інформаційної бази для управління	Внутрішні положення про систему управління грошовими потоками
2	Ведення періодичних платіжних календарів та касових бюджетів	Касовий бюджет – план надходження і витрачання грошових коштів, розробляється на фінансовий рік із помісячною сегментацією. Платіжний календар – короткотерміновий план (прогноз) надходження і витрачання коштів підприємства.
3	Центри відповідальності	Центри відповідальності, які матимуть на меті ефективного управління
4	Планування та координування діяльності підрозділів	Шляхи розподілення функцій між працівниками

Заходи які запропоновані в таблиці 2.10 допоможуть раціональніше управляти грошовими коштами підприємства ТОВ.

Перевірка стану системи управління грошовими коштами підприємства повинна мати дослідження складових:

- наявності спеціального підрозділу, що займається підвищенням управління грошовими коштами підприємства в наступному періоді;
- проведення аналізу грошових коштів підприємства, їх ритмічності, повноти та глибини;
- планування руху грошових коштів підприємства.

Оцінка результатів управління грошовими коштами підприємства повинна проводитися за двома напрямками: динаміка коефіцієнта достатності грошових коштів та розміри та динаміка дефіциту грошових коштів [41].

Для удосконалення управлінського обліку потрібно впроваджувати на ТОВ процес бюджетування. Бюджетування – це створення процесної моделі впливу причин і чинників на збільшення або зменшення притоку грошових коштів або їх відтоку [29, С. 100-105].

Отже, управлінський облік на ТОВ здійснюється, але він є недосконалим та не виконує повноцінно завдання управління. При аналізі якості управління грошовими коштами було виявлено, що підприємство має кризовий рівень, тому потрібно запроваджувати процеси для покращення управлінського обліку. Підприємство повинно слідкувати за вирівнюванням вхідних та вихідних грошових потоків та впроваджувати бюджетування, як основний елемент оптимізації грошових коштів. Не тільки центри відповідальності, а й безпосередні керівник та головний бухгалтер повинні перевіряти при підписі документи пов'язані з рухом грошовим коштами та вчасно реагувати на зміни.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ЕКСПЕРТИЗИ ТА АНАЛІЗУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ДОСЛІДЖЕНОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Експертне дослідження за рухом грошових коштів

Грошові кошти дуже важливі для підприємства, тому потрібно вчасно розуміти та досліджувати, чому вони змінилися та які фактори на це вплинули. Для експертизи грошових коштів ТОВ, перш за все, розглянемо динаміку показників грошових коштів та їх еквівалентів за 2013-2016 роки.

Видно, що грошові кошти в національній валюті мають тенденцію до зменшення, що не є позитивним фактом, оскільки підприємство не зможе забезпечити ефективне функціонування. А ось іноземна валюта в 2015 році значно виросла порівняно з 2016 роком, але має тенденцію до зменшення. Не варто забувати, що курс валют є різними і дані зміни можуть бути викликані за рахунок того, що змінювався курс валют.

На підприємствах проводять два види аналізу горизонтальний та вертикальний задля забезпечення ефективнішого управління грошовими коштами. Спершу проводять горизонтальний аналіз грошових потоків: вивчають динаміку обсягу формування додатного, від'ємного і чистого грошового потоку підприємства в розрізі окремих джерел, розраховують темпи їхнього зростання і приросту, визначають тенденції зміни їхнього обсягу.

Етапи експертизи руху грошових коштів представлені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Етапи експертизи руху грошових коштів [58]

№ з/п	Етапи	Деталізація етапу
1	Експертна оцінка позитивного грошового потоку	Структура джерел надходження грошових коштів
		Динаміка джерел надходження грошових коштів
		Зіставлення темпів приросту позитивного потоку капіталу з темпами приросту обсягів виробництва та реалізації продукції

2	Експертна оцінка негативного грошового потоку	Структура напрямів використання грошових коштів
		Динаміка використання
3	Експертна оцінка чистого грошового потоку	Збалансованість позитивного і негативного потоків
		Якість чистого грошового потоку
		Достатність надходження грошових коштів
4	Експертна оцінка грошового потоку за видами діяльності	Порівняння фінансової структури балансу за різні періоди
		Структура грошового потоку від операційної діяльності (за прямим методом та непрямим методом)
		Структура грошового потоку від інвестиційної діяльності
		Структура грошового потоку від фінансової діяльності
		Вплив прямих і непрямих факторів на зміну залишку грошових коштів
5	Експертиза відхилення залишку грошових коштів від чистого фінансового результату	Оцінка наявності грошових коштів
		Відхилення залишку грошових коштів від фінансового результату
6	Експертна оцінка достатності надходження грошових коштів та ефективності їх використання	Узагальнення показників розрахованих за попередніми етапами

Як видно з представленої таблиці 3.1, аналізується спочатку позитивний та негативний грошовий потік, потім, відповідно, чистий грошовий потік та за видами діяльності, як результат аналіз відхилень від чистого фінансового результату і на останок узагальнення показників розрахованими за попередніми етапами.

Для більш поглибленої експертизи грошових коштів ТОВ першочергово потрібно розглянути їх в структурі балансу. Для цього проаналізуємо динаміку і структуру оборотних активів балансу, представлену в таблицях 3.2 та 3.3.

Таблиця 3.2

Горизонтальний аналіз оборотних активів за складовими протягом

Статті балансу	Абсолютні величини				Відхилення		
Запаси (З)	100341	132261	129440	142755	31920	-2821	13315
Векселі одержані (ВО)	1383	584	760	437	-799	176	-323
Дебіторська	11715	24210	10993	8861	12495	-13217	-2132

заборгованість за товари, роботи, послуги (Д)							
Дебіторська заборгованість за розрахунками (ДЗ)	15321	16843	39306	37303	1522	22463	-2003
Інша поточна дебіторська заборгованість (ІД)	277	376	3124	6687	99	2748	3563
Грошові кошти(ГК)	12410	12121	9095	7746	-289	-3026	-1349
Інші оборотні активи (ІА)	1075	1488	819	2927	413	-669	2108
Оборотні активи (ОА)	142522	187883	193537	206716	45361	5654	13179

Таблиця 3.3

Вертикальний аналіз оборотних активів за

Статті балансу	Питома вага, %				Зміни питоми ваги		
	(З)	(ВО)	(Д)	(ДЗ)	(ІД)	(ГК)	(ІА)
(З)	70,40	70,40	66,88	69,06	0,00	-3,51	2,18
(ВО)	0,97	0,31	0,39	0,21	-0,66	0,08	-0,18
(Д)	8,22	12,89	5,68	4,29	4,67	-7,21	-1,39
(ДЗ)	10,75	8,96	20,31	18,05	-1,79	11,34	-2,26
(ІД)	0,19	0,20	1,61	3,23	0,01	1,41	1,62
(ГК)	8,71	6,45	4,70	3,75	-2,26	-1,75	-0,95
(ІА)	0,75	0,79	0,42	1,42	0,04	-0,37	0,99
(ОА)	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00	0,00

З аналізу динаміки та структури оборотних активів видно, що за період з 2009 по 2011 рік питома вага запасів 70% займає найбільшу частину. Варто зазначити, що взагалі оборотні активи в структурі балансу займають за аналізовані періоди приблизно 61%. Грошові ж кошти займають лише 8,71% в 2009 році питоми ваги, 6,45 % в 2010 році, 4,70 % в 2009 та 3,75% в 2011. Зазначене в числовому еквіваленті відповідає показникам за 2009 рік 12410 тис. грн., за 2010 12121 тис. грн., за 2011 рік 9095 тис. грн. та 7746 тис. грн. в 2012. Загальна частина грошових коштів в структурі оборотних активів постійно зменшується, що є негативним для підприємства, оскільки знижується його ліквідність. Потрібно звернути увагу на поточні зобов'язання: якщо вони зростають, то це є першим свідченням виникнення

фінансових труднощів, тому необхідно щомісячно аналізувати співвідношення грошових коштів і поточних зобов'язань, що вчасно надасть інформацію про надлишок чи дефіцит грошових коштів для підприємства.

Розглядаючи показники непрямого (Н) та прямого (П) методів аналізу грошових коштів підприємства, можна побачити наступну картину, представлену в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Аналіз руху грошових коштів за прямим та непрямим методами
за роки 2009-2016 роки

Показник	(Н) 2009 рік	(Н) 2010 рік	(Н) 2011 рік	(П) 2012 рік	Відхилення		
					Δ(2009- 2010)	Δ(2010- 2011)	Δ(2011- 2012)
Надходження	27031	45703	34656	551824	18672	-11047	517168
Видаток	38593	59166	23047	560780	20573	-36119	537733
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності	-11562	-13463	11609	-8956	-1901	25072	-20565
Надходження	491	-	174	-	-491	174	-174
Видаток	3038	3419	6591	6811	381	3172	220
Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності	-2547	-3419	-6417	-6811	-872	-2998	-394
Надходження	82482	90253	22300	65179	7771	-67953	42879
Видаток	69130	84684	30909	50186	15554	-53775	19277
Чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності	13352	5569	-8609	14993	-7783	-14178	23602
Чистий рух коштів за звітний період	-757	-11313	-3417	-774	-10556	7896	2643
Залишок коштів на початку року	13127	12410	12121	9095	-717	-289	-3026
Вплив зміни валютних курсів на залишок	40	11024	391	-575	-10984	-10633	-966

коштів							
Залишок на кінець року	12410	12121	9095	7746	-289	-3026	-1349

З представленої таблиці 3.4 видно, що найбільшу частину займає операційна діяльність підприємства, але на її здійснення використовується більше видатків ніж надходжень, в зв'язку з цим також додаються видатки та надходження інвестиційної та фінансової діяльності, саме завдяки фінансовій діяльності підприємство виходить на позитивні значення, але варто не забувати, що для виробничих підприємств основу повинно складати операційна діяльність. Найбільш вплинула на кінцевий залишок коштів зміна валюти в 2014 році, залишок коштів скоротився на 575 тис. грн. Тому підприємству варто страхувати валютні збереження щоб знизити ризик банкрутства.

Постає запитання: чи достатньо зазначених вище коштів для здійснення діяльності, для цього потрібно розрахувати показники: коефіцієнт ліквідності грошового потоку, коефіцієнт достатності грошових потоків та коефіцієнт ефективності грошового потоку. Експертиза основних показників та їх нормативні значення представлено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Аналіз основних показників експертизи ефективності управління грошовим потоком

№	Показник	Формула розрахунку	2014	2015	2016	Нормативне значення
1	Коефіцієнт ліквідності грошового потоку КЛ _{гп})	$\frac{ПГП - (ГК_к - ГК_п)}{НГП}$	0,92	0,99	1,00	1
2	Коефіцієнт ефективності грошового потоку К _{ефгп})	$\frac{ЧГП}{НГП}$	0,077	0,056	0,0013	1
3	Коефіцієнт достатності грошових потоків КД _{чгп})	$\frac{ЧГП}{ОБ + \Delta Z_{TM} + D_v}$	0,13	0,11	0,016	>1

4	Коефіцієнт реінвестування грошових потоків ($K_{РГП}$)	$K_{РГП} = \frac{ЧГП - Д_y}{\Delta НОА}$	2,17	0,96	0,096	>2
5	Коефіцієнт рентабельності грошових потоків ($P_{ГП}$)	$P_{ГП} = \frac{П}{ПГП}$	0,0023	0,0067	0,0007	>1

де, KL_{en} – коефіцієнт ліквідності грошового потоку підприємства;

$ПГП$ – надходження грошових коштів;

$НГП$ – видаток грошових коштів;

$ГК_k$ – залишок грошових коштів на кінець періоду;

$ГК_n$ – залишок грошових коштів на початок періоду;

$ЧГП$ – сума чистого грошового потоку;

$ОБ$ – сума виплат основного боргу по довго- і короткострокових кредитах і позиках;

ΔZ_{TM} – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей у складі оборотних активів;

$Д_y$ – сума дивідендів (процентів), виплачених власникам підприємства на вкладений капітал;

$\Delta НОА$ – приріст необоротних активів;

$П$ - прибуток.

З таблиці 3.5 видно, що коефіцієнт ліквідності грошового потоку постійно збільшується і дійшов до нормативного значення, що свідчить про швидкість реалізації активів, але коефіцієнт достатності грошових коштів, коефіцієнт ефективності, коефіцієнт реінвестування грошових потоків та коефіцієнт рентабельності грошових потоків не досягає нормативного значення, тобто кошти витрачаються не раціонально та їх недостатньо для погашення заборгованості. Таке збільшення коефіцієнту ліквідності відбулося за рахунок значного збільшення надходження грошових коштів від операційної діяльності.

Для перевірки загальної достатності грошових коштів потрібно подивитися на найбільш ліквідні активи А1) усі статті грошових засобів

підприємства і короткострокові фінансові вкладення надійні цінні папери)) та на найбільш термінові зобов'язання П1) короткострокова кредиторська заборгованість за розділом IV пасиву, а також поточні зобов'язання за розрахунками). За 2015 рік найбільш ліквідні активи дорівнюють – 9095 тис. грн., а найбільш термінові зобов'язання складають 86139 тис. грн., тобто грошових коштів недостатньо, для покриття найбільш термінових зобов'язань, тому загальний баланс є неліквідним [105].

Таким чином, на основі проведеного аналізу грошових коштів ТОВ варто зазначити, що обсяг грошових коштів значно знизився на підприємство в останні роки. Але щодо операційної діяльності підприємства, то чистий грошовий потік збільшився. За рахунок розрахованих показників видно, що коштів недостатньо та вони використовуються неефективно.

Для покращення діяльності ТОВ потрібно проводити аналіз збалансованості грошових потоків. Для забезпечення збалансованості надходження грошових коштів та їх виплат оптимальним значенням співвідношення позитивного та негативного грошового потоку має складати 1,0. Для цього потрібно постійно спостерігати рівномірності і синхронності формування додатного і від'ємного грошового потоку в розрізі окремих інтервалів звітного періоду, для цього варто застосовувати спосіб зіставлення динамічних рядів та графічний метод.

Під час здійснення експертизи виявлено, що головною проблемою на будь-якому підприємстві залишається те, що аналізується уже здійсненні операції, фактично мова йде про ретроспективний аналіз діагностичний аналіз, який дозволяє знаходити певні проблеми чи недоліки підприємства, а в кінцевому результаті оцінити досягнуті успіхи). Потрібно проводити оперативний аналіз грошових коштів, оскільки саме кошти забезпечують стабільне функціонування діяльності підприємства та необхідності вирішення питань з управління грошовими потоками в оперативному режимі.

Оперативний аналіз грошових потоків слід здійснювати на підприємстві з метою формування інформаційного забезпечення прийняття

своєчасних управлінських рішень у цілях оптимального використання грошових запасів, оптимізації коштів, а також уникнення кризових ситуацій щодо ліквідності).

Зазначений аналіз передбачає реалізацію таких завдань:

- аналіз поточної платоспроможності;
- аналіз резервів підтримання поточної платоспроможності;
- аналіз використання тимчасово вільних грошових активів;
- аналіз оборотності грошових коштів [53]

Одним із найважливіших завдань оперативного аналізу грошових потоків, безумовно, є пошук резервів прискорення оборотності грошових активів. До класичних резервів, управління якими можна здійснювати в оперативному режимі, слід віднести: скорочення розрахунків готівкою; прискорення інкасації коштів, у результаті чого скорочується залишок грошових активів у касі.

Крім зазначеного вище, для підприємств в цілому необхідно постійно в динаміці аналізувати грошові кошти, для чого також варто використовувати факторний аналіз. Він має проводитися як в кінці року, так й на його протязі, наприклад кожного місяця, що дасть змогу більш оперативного реагувати на зміни та прийняти правильні управлінські рішення, ставлячи за мету ефективне використання грошових коштів, прискорення їх руху та забезпечення належного рівня фінансової стійкості і платоспроможності.

2.2. Розробка моделі аналізу та прогнозування грошових коштів

Звичайно для аналізу та прогнозування грошових коштів існує безліч методик, які зазначаються в пункті 1.4, але оскільки на ТОВ «Теплозахід» наявна проблема в ефективному управлінні грошових надходжень та виплат, вибрано поєднання методу нормованого розмаху (призначений для визначення оптимального обсягу робочих активів підприємства задля

підтримки певного рівня ліквідності) та моделі тренду (призначений для прогнозування залишків грошових коштів). Поєднання двох методик дозволить ефективніше управляти, аналізувати та планувати надходження грошових коштів підприємства.

Не варто забувати, що чимало факторів впливають безпосередньо на грошові кошти та на їх рух, оскільки звітні дані представлені за кризовий період, то потрібно також розглянути критерій часу. Для оптимізації потрібно використовувати два метод – вирівнювання і синхронізацію. За допомогою метода вирівнювання ТОВ зможе згладжувати сезонні і циклічні розходження у формуванні грошових потоків підприємства, таким чином оптимізуючи середні залишки коштів та збільшуючи рівень абсолютної ліквідності.

Метод синхронізації полягає в коваріації позитивного і негативного грошового потоку, у процесі чого забезпечуються підвищення рівня кореляції грошових потоків у часі та коефіцієнт кореляції має бути «1» [12]. Розрахувати коефіцієнт кореляції позитивного та негативного грошового потоку у часі можна за формулою:

$$KK_{\text{дп}} = \sum_{i=1}^n P_{n0} \left(\frac{ППП_i - \overline{ППП}}{\sigma_{\text{пзп}}} \right) \times \left(\frac{НГП_i - \overline{НГП}}{\sigma_{\text{нзп}}} \right), \quad (3.1)$$

де $KK_{\text{дп}}$ - коефіцієнт кореляції позитивного і негативного грошових потоків у часі;

P_{n0} - прогнозовані імовірності відхилення грошових потоків від їхнього середнього значення в плановому періоді;

$ППП_i$ - варіанти сум позитивного грошового потоку в окремих інтервалах планового періоду;

$\overline{ППП}$ - середня сума позитивного грошового потоку в одному інтервалі планового періоду;

$НГП_i$ - варіанти сум негативного грошового потоку в окремих інтервалах планового періоду;

$\overline{НГП}$ - середня сума негативного грошового потоку в одному інтервалі планового періоду;

$\sigma_{нгп}, \sigma_{нен}$ - середньоквадратичне відхилення сум грошових потоків.

Розрахуємо коефіцієнт кореляції позитивного і негативного грошових потоків у часі на реальних даних ТОВ Він дорівнює 0,72, але значення повинно бути 1.

Нормований розмах вирішує головну проблему: скільки коштів повинно мати підприємство задля здійснення своєї повноцінної діяльності. Для розрахунку нормованого розмаху, перш за все потрібно розрахувати середній обсяг надходжень грошових коштів. Середній обсяг надходжень $\overline{ПГП}$ за період t дорівнює:

$$\overline{ПГП} = \frac{1}{t} \sum_{n=1}^{t} ПГП_n, \quad (3.2)$$

де t – досліджуваний період (кількість років, місяців);

$ПГП_t$ – сума притоку грошових коштів за один рік, місяць.

Це середнє значення надходжень грошових коштів має дорівнювати обсягу витрат грошових коштів або вихідному грошовому потоку за відповідний період. Модель нормованого розмаху базується на розрахунку різниці максимального й мінімального припливу грошових коштів $ПГП$, який і називається розмахом R . Тобто грошових коштів не повинно бути дуже багато і не повинно виникати дефіциту грошових коштів. R являє собою різницю між мінімальними і максимальними грошовими коштами в підприємстві, тобто між найбільшими та найменшими сумами надходжень грошових коштів за період, що досліджується. Явне вираження для R має вигляд:

$$R_t = \max ПГП(t) - \min ПГП(t), \quad (3.3)$$

де R_t – розмах надходжень грошових коштів за період t ;

$\max ПГП(t)$ – максимальні обсяги надходжень грошових коштів за період;

$\min ПГП(t)$ – мінімальні обсяги надходжень грошових коштів за період.

Виходячи з методу нормованого розмаху, завдання управління рухом грошових коштів підприємства полягає у визначенні оптимального обсягу вхідного грошового потоку та управлінні ним на основі аналізу ретроспективних даних надходжень й витрат коштів. Оптимальним рівнем грошових надходжень є такий, що дозволяє досліджуваному суб'єкту підприємництва повною мірою покривати відповідні витрати у будь-який момент досліджуваного періоду й підтримувати необхідний обсяг коштів, необхідних для нормального функціонування [41].

Отже, розмах витрат грошових коштів як різниця між максимальним та мінімальним обсягом їх відтоку мала більше значення, аніж розмах надходжень. Дефіцит грошових коштів складає 4065,25 тис. грн. Це свідчить про потрібність формування «резервуару» у розмірі 559873 тис. грн., який щорічно забезпечить ліквідність підприємства та збільшить рівень його фінансової стійкості.

Надходження і видатки формують чистий рух коштів за звітний період, за рахунок залишків на початок період створюється залишок грошових коштів.

На основі даних розрахунків можна здійснити прогнозування залишку грошових коштів ТОВ за допомогою моделі тренду.

Для прогнозування майбутніх залишків грошових коштів побудуємо модель тренда. Для побудови такої моделі тренда потрібно провести лінію тренда або лінійну фільтрацію, яка пов'язана з рядом даних грошових коштів та не представляє дані цього ряду. Лінія тренда дозволяє наочно показати тенденції зміни даних та допомагають прогнозувати чітку тенденцію до змін. Але потрібно вірно вибрати тип лінії тренда для даних, для чого існує шість видів: лінійні, логарифмічні, поліноміальні, степеневі, експонентні лінії тренду та лінії тренду з лінійною фільтрацією змінного середнього значення). Тип лінії тренда – який потрібно вибрати, визначається за типом наявних даних. Лінія тренду вважається найбільш точною, якщо її значення квадрата R дорівнює або наближене до 1.

Лінійні прямі тренду – це пряма лінія, яка найкраще відповідає простим лінійним рядам даним, має вигляд лінії та показує рівномірний ріст чи спад значень. Функцію даного тренду можна представити у вигляді:

$$y = mx + b, \quad (3.4)$$

де y – залежна змінна функція);

x – незалежна змінна аргумент);

b – вільний член, точка перетину прямої з віссю Y ;

m – кутовий коефіцієнт.

Значно менше використовують логарифмічну лінію тренду – крива лінія, яка має сенс, якщо швидкість змінення даних швидко зростає або спадає, потім же вирівнюється. Однією з переваг є можливість використання додатних та від’ємних значень. Описати її можливо наступною формулою:

$$y = c \ln x + b, \quad (3.5)$$

де c і b константи.

$\ln$ – функція натурального логарифма.

При коливаннях даних застосовують поліноміальну лінію тренду. Порядок поліноміальної лінії можливо визначити за кількістю коливань даних або за кількістю вигинів на кривій. Чим більший степінь для незалежної змінної, тим більше значення R^2 . Виражається за допомогою формули:

$$y = b + c_1x + c_2x^2 + c_3x^3 + \dots c_6x^6, \quad (3.6)$$

де b і $c_1 \dots c_2$ – константи.

Для наборів даних, що порівнюють вимірювання, які зростають у певній пропорції застосовують степеневу лінію тренду. Дану лінію тренду не можливо створювати, якщо дані мають нульові або від’ємні значення. Представити степеневу лінію тренда можливо за допомогою формули:

$$y = cx^b, \quad (3.7)$$

де c і b константи.

Крива, яка застосовується, коли значення даних зростають або спадають зі швидкістю, що постійно зростає, називається експоненціальною лінією тренду. Її також, як і степеневу лінію тренду, неможливо побудувати, якщо є нульові та від'ємні значення. Описується формулою:

$$y = ce^{bx}, \quad (3.8)$$

де c і b константи;

e – фундаментальна математична константа, основа натурального логарифма значення ($e \approx 2,72$).

Лінія тренда змінного середнього значення згладжує коливання даних, щоб чіткіше показати закономірність або тенденцію. Використовується певна кількість точок даних та усереднює їх та застосовує середнє значення як точку для лінії тренду [47].

$$F_t = \frac{A_t + A_{t-1} + \dots + A_{t-n+1}}{n}, \quad (3.9)$$

Для вибору виду моделі тренду побудуємо таблицю 3.7.

Таблиця 3.7

Значення параметрів трендових моделей грошових коштів

№	Модель тренду	Рівняння	Значення R^2 (коефіцієнт детермінації)
1	Лінійна	$y = - 329,47x + 13891$	0,8674
2	Логарифмічна	$y = - 1702 (\ln x) + 14354$	0,6361
3	Поліноміальна	$y = 1,2909x^3 - 54,269x^2 + 264,19x + 12427$	0,9322
4	Степенева	$y = 14854x^{-0,158}$	0,6025
5	Експоненціальна	$y = 14282e^{-0,031x}$	0,8459

Отже, з таблиці 3.7 видно, що велике значення мають лінійна модель тренду та експоненціальна модель тренду, вони мають 0,867 та 0,8473 відповідно. Але найбільше значення 0,9557 має поліноміальна модель тренду (поліном 3 ступеня). Графік трендової моделі матиме вигляд представлений на рис. 3.3.

Таким чином, можна стверджувати, що дана модель є більш адекватнішою. Отже можна здійснити прогнозування показників грошових коштів на 4 періоди вперед. Дана модель покаже 2017 рік та по її принципу можливе прогнозування і надалі, з використанням інших показників грошових коштів. Графік прогнозних значень поліноміальної моделі тренда грошових коштів

Прогнозовані дані будуть відповідати таким числам:

- 1 квартал 2017 року – 8325 тис. грн.
- 2 квартал 2017 року – 7969 тис. грн.
- 3 квартал 2017 року – 7640 тис. грн.
- 4 квартал 2017 року – 7312 тис. грн.

Тобто, в результаті прогнозування видно, що грошові кошти мають тенденцію до зменшення, що є негативним фактом, тому потрібно застосовувати ряд методів і методик, для збільшення величини грошових коштів та прискорення їх оборотності.

Аналіз та прогнозування грошових потоків потрібно здійснювати паралельно з фінансовим, економічним та технічним станом підприємства, в межах прийнято стратегії правління. Розроблена економіко-математична модель аналізу та прогнозування грошових коштів буде запропонована ТОВ. Дані для розрахунку та реалізації моделі було взято з основних форм звітності. При розробці даної моделі була поставлена задача ефективного аналізу та прогнозування грошових коштів задля зменшення дефіцитності грошового потоку та підвищення основних коефіцієнтів ефективності управління грошовими потоками.

За розрахунками чистий грошовий потік збільшиться на 3417 тис. грн., але за рахунок впливу валютного курсу, залишок грошових коштів зросте лише на 579 тис. грн. Спостерігається процес синхронізації грошових коштів та його значення складає 0,76. Коефіцієнт ліквідності грошового потоку залишився на тому ж рівні. Значно зростає коефіцієнт ефективності

грошового потоку і складає тепер 0,0047. Коефіцієнт чистого поповнення грошових коштів та коефіцієнт достатності грошових коштів для виплат також збільшили свої значення.

Результатом дослідження є підтвердження необхідності проведення аналізу синхронності надходжень та витрат грошових коштів. Варто звертати увагу не тільки на дефіцитність чи надлишковість грошового потоку, але й на сукупність факторів, які впливають на чистий грошовий потік. Оскільки вихідний грошовий потік підприємства за 2013-2016 роки був більш стабільним та рівномірним ніж вхідний, це зумовило необхідність формування грошового резерву більших розмірів. Таким чином, для здійснення ефективного аналізу та прогнозування потрібно поєднати нормований метод та модель тренда грошових потоків підприємства. Метод нормованого розмаху дозволяє визначити розмір необхідних резервів грошових коштів, виходячи з обсягів їх середньорічних надходжень та витрат. При прогнозуванні грошових коштів наявний песимістичний прогноз задля подолання якого потрібно виявити резерви збільшення величини грошових коштів та прискорити їх оборотність.

3.3. Резерви збільшення величини грошових коштів та прискорення їх оборотності

На основі проведеної експертизи виявлено дефіцитність грошових потоків та песимістичний прогноз залишків грошових коштів, тому необхідно виявити резерви збільшення величини грошових коштів та прискорювати їх оборотність. Внаслідок дефіцитного грошового потоку знижується рівень платоспроможності і ліквідності, зростанні тривалості фінансового циклу і як наслідок зниження рентабельності використання власного капіталу й активів підприємства.

Для розуміння, які саме фактори впливають на дефіцитність грошового потоку на ТОВ потрібно провести детальніше дослідження кожного виду

діяльності, за допомогою якого формується чистий грошовий потік. Основні фактори, що вплинули на формування операційної діяльності за період 2014-2016 рр., представлені в таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Основні показники руху коштів у результаті операційної діяльності
2014-2016 рр.

Показник	2014	2015	2016
Прибуток від звичайної діяльності	1709	3998	11841
Коригування на амортизацію необоротних активів	9305	9299	8930
Коригування на збиток від нереалізованих курсових різниць	-40	-11024	-391
Коригування на прибуток від неопераційної діяльності	746	413	324
Витрати на сплату відсотків	3076	4794	6272
Зменшення оборотних активів	-31853	-42214	-8506
Збільшення зменшення) витрат майбутніх періодів	-2024	857	590
Збільшення поточних зобов'язань	12177	26342	6699
Сплачені відсотки	-3076	-4723	-6342
Сплачений податок на прибуток	-1582	-1205	-7808
Чистий рух грошових коштів від операційної діяльності	-11562	-13463	11609

Отже, з таблиці 3.9 видно, які основні фактори вплинули на формування операційної діяльності за непрямим методом. Зростання суми прибутку, витрати на сплату відсотків та збільшення поточних зобов'язань приводить до зростання чистого грошового потоку від операційної діяльності. Інші показники призводять до зворотної тенденції зростання дебіторської заборгованості, зменшення суми резерву майбутніх витрат і платежів та інше).

А ось за прямим методом за 2015 рік, найбільший вплив склали надходження від реалізації продукції, покупців і замовників авансів, інші надходження, витрачання на оплату товарів, авансів, працівникам, відрахувань на соціальні заходи, зобов'язань з інших податків та зборів та інших витрачань.

На формування чистого грошового потоку від інвестиційної діяльності впливали наступні рядки звіту: реалізація необоротних активів, інші надходження, придбання необоротних активів та інші платежі видно, що на скорочення грошових коштів від інвестиційної діяльності вплинуло: зменшення виручки від реалізації необоротних активів оскільки в 2013 році була реалізація та в 2015 році. Зменшення суми інших надходжень, за рахунок того, що тільки в 2013 році надходили кошти від іншої інвестиційної діяльності. Збільшення інвестицій на придбання необоротних активів, також призводить до зменшення грошових коштів, але в 2016 році сума придбання необоротних активів склала 3490 тис. грн, що на 2953 тис. грн. менше від 2015 році, це свідчить про збільшення чистого грошового потоку за рахунок цього показника.

Великий вплив на чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності склав збільшення інших платежів, збільшивсь на 3173 тис. грн. В результаті проведених дій, чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності видаток склав 6811 тис. грн., що в своєму кінцеву етапі негативно скажеться на залишок коштів.

Якщо говорити про фінансову діяльність, то на неї вплинули: отримані позики, погашені позики, сплачені дивіденди, інші платежі, як саме вплинув той чи інший показник на фінансову діяльність представлено за рахунок зменшення позик до 65179 тис. грн. в 2016 році, зменшився чистий грошовий потік від фінансової діяльності. Збільшення виплат за позиками також приводить до зменшення грошових коштів. Не мало важливим є появлення в 2016 році інших платежів від фінансової діяльності, а саме 1278 тис. грн. В кінцевому вигляді чистий рух грошових коштів від фінансової діяльності значно зменшився від позитивних чисел до негативних значень. А оскільки кінцевий залишок вираховується за допомогою сумування всіх видів діяльності, то звичайно за рахунок від'ємності інвестиційної та фінансової діяльності, результат буде зменшуватися.

Для вирішення проблематичних питань, пов'язаних з дефіцитністю грошового потоку, є ряд методів головними з яких є розробка організаційних заходів щодо прискорення залучення коштів та уповільнення їхніх виплат (табл. 3.12).

Таблиця 3.12

Шляхи оптимізації дефіцитного грошового потоку в короткостроковому періоді [9]

Метод	Реалізація
Прискорення залучення коштів	збільшення розміру цінних знижок за готівку по реалізованій покупцям продукції
	забезпечення часткової чи повної передоплати за вироблену продукцію, що користується високим попитом на ринку
	скорочення термінів надання товарного комерційного) кредиту покупцям
	прискорення інкасації простроченої дебіторської заборгованості
	використання сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості – обліку векселів, факторингу, форфейтингу
	прискорення інкасації платіжних документів покупців продукції часу перебування їх у дорозі, у процесі реєстрації, у процесі зарахування грошей на розрахунковий рахунок і т.п.)
Уповільнення виплат коштів	збільшення за узгодженням з постачальниками термінів надання підприємству товарного комерційного) кредиту
	заміни придбання довгострокових активів, що вимагають відновлення, на їхню оренду лізинг)
	реструктуризації портфеля отриманих фінансових кредитів шляхом переведення короткострокових їхніх видів у довгострокові

Варто зазначити, якщо використовувати данні методи, то виникають проблеми наростання дефіцитності грошового потоку в наступних періодах. Тому потрібно наряду з методами короткостроковими застосовувати й заходи для довгострокового періоду

Зазначені вище методи доцільно використовувати для ТОВ, але за результатами проведеного аналізу можна запропонувати більш ефективніше та доцільніше реалізовувати наступні кроки:

- фінансовий контроль, особливо дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань;
- контроль за витратами грошових коштів;
- моніторинг платоспроможності клієнтів;
- підвищення конкурентоспроможності продукції;
- мобілізація внутрішніх резервів самофінансування;
- застосування методу прискореної амортизації;
- прискорення перетворення дебіторської заборгованості в грошові активи (тобто підвищення ліквідності дебіторської заборгованості як виду оборотного активу);
- продаж основних засобів, які довгий час не використовуються і не плануються використовуватися в виробництві;
- створення платіжного календаря, що дозволить оцінити розмір залишку грошових коштів та витрати підприємства;
- контроль за курсовими різницями.

Одним з напрямом дослідження грошових коштів та грошових потоків є аналіз оборотності грошових коштів на підприємстві. Це необхідно для повноцінного функціонування підприємства та вибору методів фінансування. Також завдяки даним розрахункам, буде видно чи потрібно збільшувати оборотність грошових коштів (табл. 3.14).

Таблиця 3.14

Аналіз оборотності грошових коштів в динаміці. [105]

1	Чистий дохід реалізація)	202657	259404	315671
2	Середні залишки грошових коштів та дебіторської заборгованості	46636,5	58034	61557,5
3	Коефіцієнт оборотності	4,35	4,47	5,13
4	Період оборотності, днів	82,75	80,53	70,17
5	Коефіцієнт завантаження	0,23	0,223	0,195

З таблиці 3.14 видно, що оборотність грошових коштів підвищується. Період оборотності ж зменшується і складає приблизно 70 днів. Але коефіцієнт завантаження відображає зменшення показників, тобто на 1 грн. чистого доходу припадає 19 коп. вартості запасів грошових коштів та дебіторської заборгованості. тому потрібно прискорювати обертання грошових коштів.

Прискорити оборотність грошових коштів можливо за рахунок зменшення тривалості операційного і фінансового циклів, зменшення обсягів готівкових розрахунків та своєчасної інкасації коштів.

Таким чином, на основі проведено аналізу було виявлено фактори, які впливають на чистий грошовий потік. Доведено, що при дефіцитному грошовому потоці потрібно в короткостроковому періоді прискорити залучення коштів та уповільнити їх виплати, але не варто забувати, що при постійному дотриманні даних методик в довгостроковому періоді виникають також проблеми. Тому для подолання дефіцитного грошового потоку підприємству потрібно розробити ряд заходів і методів, таких як фінансовий контроль, дебіторської заборгованості та поточних зобов'язань; моніторинг платоспроможності підприємства, застосування методу прискореної амортизації та інше. Не варто забувати, що надлишок грошових коштів також є негативних явищем, тому дані процеси потрібно збалансовувати. Не менш важливим показником є оборотність грошових коштів. З аналізу їх оборотності на ТОВ видно, що підприємству потрібно прискорити оборотність грошових коштів задля підвищення ефективності, інтенсивності та результативності своєї діяльності в сучасних умовах господарювання.

3.4.Оцінка економічної ефективності втілення рекомендацій і пропозицій щодо обліку і контролю грошових коштів та аналізу грошових потоків

За результатами проведеної експертизи щодо грошових коштів та грошових потоків підприємства ТОВ можна запропонувати цілу низку рекомендацій та пропозицій теоретичного і наукового-методичного характеру задля збільшення ефективності формування та використання грошових коштів підприємства. Зосередимо увагу на практичних аспектах з точки зору оцінки економічної ефективності запропонованих рекомендацій.

У дипломній роботі запропоновано економіко-математична модель аналізу та прогнозування грошових коштів. Науково-практична ефективність результатів визначається експертним методом у комплексі з оцінкою їх економічної та соціальної ефективності на підставі наступних якісних показників: новизна, перспективність, потенційний масштаб практичного використання, ступінь ймовірності досягнення позитивних результатів. Новизна роботи визначається шляхом порівняння результатів дослідження, до використання на практиці та чинних норм законодавства. Перспективність виражається в трьох рівнях оцінках: «першочергова важливість», «важливі» та «корисні». Якщо говорити про потенційний масштаб практичного використання, то це може світовий рівень, галузь національної економіки, галузь та окреме підприємство. Четвертим показником ефективності ступінь ймовірності досягнення позитивних результатів та можуть мати значення значний, середній та слабкий.

Перехід від якісних оцінок науково-практичного рівня НІР) результатів роботи до кількісних здійснюється за допомогою шкали балів та коефіцієнтів вагомості показників (табл. 3.15).

На підставі балів та коефіцієнтів вагомості показників розрахунок НІР виконують за формулою:

$$\text{НІР} = B_1\alpha_1 + B_2\alpha_2 + B_3\alpha_3 + B_4\alpha_4, \quad (3.7)$$

де B_1 - оцінка новизни роботи у балах;

B_2 - оцінка перспективності роботи у балах;

B_3 - оцінка масштабу використання роботи у балах;

B_4 - оцінка ймовірності досягнення результатів роботи у балах;

a_1, a_2, a_3, a_4 - коефіцієнти вагомості відповідних показників.

Кількісне значення показника НІР виражається у балах і дає змогу проводити порівняння різних наукових рішень.

Для оцінки науково-практичного рівня результатів дипломної роботи слід відібрати найбільш істотні параметри, в яких зацікавлені майбутні користувачі продукту, який було створено за результатами досліджень

При оцінці науково-практичного рівня результатів дипломної роботи, необхідно враховувати їх можливий вплив на підвищення показників науково-технічного рівня виробництва в галузі, регіоні, економіці країни.

За експертними оцінками модель нормативного розмаху для аналізу та прогнозування грошових коштів відповідає світовому рівню ($B_1=7, a_1= 0,35$), є важливою з точки зору галузі і підприємства ($B_2=7, a_2=0,35$), планується до використання у галузі національної економіки ($B_3=7, a_3= 0,2$), і має помірну ступінь досягнення позитивних результатів у випадку використання результатів у галузі або на підприємстві ($B_4=6, a_4= 0,1$).

При цих значеннях показників значення показника науково-практичного рівня буде таким:

$$НІР = 7*0,35+ 7*0,35+7*0,2+ 6*0,1 = 6,9 \text{ бала.}$$

Максимальне значення цього показника

$$НІР^{\max} = 10*0,35+ 10*0,35+10*0,2+ 10*0,1 = 10 \text{ балів.}$$

Таким чином, *НІР* є достатньо високим і складає 69 % від його верхньої межі ($6,9*100/10$).

Оскільки наше впровадження має економічний ефект, то критерії ефективності є дохід, який отримує підприємство. Основними показниками є:

- чистий дисконтований дохід (далі – ЧДД);
- індекс дохідності (далі – ІД);

- внутрішня норма дохідності (далі – ВНД);
- період окупності інвестицій у реалізацію проектів.

Чистий дисконтований дохід – сума поточних ефектів за весь розрахунковий період, приведена до першого кроку. Даний показник використовують для ранжування інноваційних пропозицій та вибору пріоритетних проектів з точки зору їх ефективності. Розрахунок ЧДД здійснюється шляхом відношення сумарних чистих грошових потоків до формалізованого виразу його дисконтування, а саме:

$$ЧДД = \sum_{t=0}^T \frac{P_t}{(1+d)^t}, \quad (3.8)$$

де ЧДД – чистий дисконтований дохід;

t – роки реалізації інноваційно-інвестиційного проекту;

P_t – чистий грошовий потік у періоді t ;

d – норма дисконтування.

Чистий грошовий потік складається з щорічних значень касової готівки, що є різницею між сумою притоку та відтоку грошей:

$$P_{t1} = \Pi_{t1} - Q_{t1}, \quad (3.9)$$

де P_{t1} - чистий грошовий потік у $t1$ - періоді реалізації проекту;

Π_{t1} - приплив грошей у цьому періоді;

Q_{t1} - відтік грошей у цьому періоді.

Дисконтування грошових потоків здійснюється відповідно до моменту або часу започаткування проекту. Проект в якому чистий дисконтований дохід є негативним або дорівнює 0, потрібно відхилити, оскільки вони є неефективними та не приносять підприємству додаткових доходів на вкладений капітал.

Між показниками чистого дисконтованого доходу і індексу дохідності спостерігається пряма залежність, але з метою поглиблення визначення ефективності та добру кращого проекту розраховується обидва. Індекс дохідності, показує рівень накопиченого чистого прибутку, з урахуванням

одиницею вкладеного у проект коштів. Розраховується показник за формулою:

$$ID = \frac{ЧДД}{ДВІ}, \quad (3.9)$$

де ID - індекс дохідності;

$ЧДД$ - чистий дисконтований дохід;

$ДВІ$ - дисконтована вартість інвестицій.

Наступний показник внутрішня норма дохідності – це середньозважена величина прибутковості інвестицій, що мають різні джерела інвестування, яка не є тотожна нормативному коефіцієнту ефективності. ВНД проекту розуміє під собою очікуваний рівень дохідності і визначає межі беззбитковості проекту. Внутрішня норма дохідності ($ВНД$) визначається як розрахункова ставка дисконту, за якої сумарні чисті приведені надходження дорівнюють сучасній дисконтованій) вартості витрат на проект. Розраховується даний показник за наступною формулою:

$$d' = d_1 + (d_2 - d_1) * \frac{ЧДД}{ЧДД_1 + |ЧДД_2|}, \quad (3.10)$$

де d_1 - ставка дисконту, за якою $ЧДД_1$ проекту більше нуля;

d_2 - ставка дисконту, за якою $ЧДД_2$ проекту менше нуля.

Для розуміння за скільки ж окупиться вкладенні інвестиції потрібно розрахувати показник термін окупності. Термін окупності – це мінімальний тимчасовий інтервал з якого інтегральні затрати, пов'язані з проектом, покриваються інтегральними результатами від здійснення інвестиційного проекту. Даний показник дозволяє одержати інформацію про рівень ризикованості проекту в зв'язку зі змінами у відносній ліквідності інвестицій [89]. Розрахунок здійснюється за наступною формулою:

$$T = \frac{IC}{P}, \quad (3.11)$$

де T – термін окупності;

IC – первісні витрати;

P – очікуваний щорічний прибуток.

У дипломній роботі запропонована модель, яка допоможе регулювати надходження та витрачання грошових коштів, що дозволить правильно управляти грошовими потоками та своєчасно реагувати на зміни, тому потрібно оцінити економічну ефективність проекту.

На основі запропонованої моделі потрібно розрахувати витрати на впровадження цієї моделі. Для забезпечення діяльності цієї моделі будуть враховуватися різноманітні витрати: на навчання, на оплату праці та інше. Отже сума витрат понесених підприємством для впровадження даної моделі складатиме –1795 тис. грн. При впровадженні запропонованої моделі для ТОВ, при нормі дисконтування 25 %. З отриманої моделі нормативного розмаху видно, що підприємство отримає грошові кошти за 4 періоди – 8325 тис. грн., 7969 тис. грн., 7640 тис. грн. та 7312 тис. грн.

Таким чином, внутрішня норма дохідності становить 33 % і є більшою за норму рефінансування капіталовкладень, отже проект можна вважати відносно стійким щодо ефективного його впровадження. Витрати на проект окупляться за 3,2 періоду або 9,6 місяців.

Отже, розрахунок економічної ефективності, щодо запропонованих методів, показав доцільність їх реалізації, оскільки отримає з кожної вкладеної гривні 1, 34 грн. доходу, при терміну окупності приблизно 9, 6 місяців.

Таким чином, надані в роботі рекомендації вказують на економічну доцільність та обґрунтованість запропонованих в роботі заходів, стосовно покращення ефективності використання грошових коштів підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. [Азаренкова Г.М.](#) Фінансові потоки економічних агентів: методологія та організація управління: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.08 / Г.М. Азаренкова ; Укр. акад. банк. справи Нац. банку України. — Суми, 2007. — 33 с.

2. Антонюк Н.А. Аналіз руху та ефективності використання грошових потоків на підприємстві / Н.А. Антонюк, А.О. Бахмач // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю наукової діяльності ф-ту економіки та менеджменту СумДУ, м. Суми, 3–5 квітня 2012 р. / Відп. за вип. О.В. Прокопенко. — Суми : СумДУ, 2012. — Т.7. — С. 16–17.

3. Ареф'єв С.О. Місце грошових коштів у системі управління економічною безпекою підприємства / С.О. Ареф'єв // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 7 (97). — С. 86–90.

4. Артюх І. Значення та аналіз грошових коштів в умовах ринкової економіки / І. Артюх // Економічний простір. — 2009. — № 15. — С. 113–118.

5. Атамас П.Й., Атамас О.П. Класифікація грошових потоків за видами діяльності як основа складання звіту про рух грошових коштів / П.Й. Атамас, О.П. Атамас // Бухгалтерський облік і аудит. — 2013. — № 2. — С. 13–18.

6. Атамас П.Й., Атамас О.П. Методичні підходи до аналізу грошових потоків за матеріалами звіту про рух грошових коштів / П.Й. Атамас, О.П. Атамас // Бухгалтерський облік і аудит. — 2013. — № 5. — С. 13–19.

7. Атамас П.Й., Атамас О.П. Методичні проблеми складання звіту про рух грошових коштів та шляхи їх вирішення / П.Й. Атамас, О.П. Атамас // Європейський вектор економічного розвитку. — 2013. — № 1(14). — С. 3–11.

8. Багацька К. Методичні підходи до аналізу грошових потоків / К. Багацька // Економічний аналіз. — 2012. — № 10 (4). — С.11–14.

9. Базецька Г.І. Фінансовий менеджмент: конспект лекцій (для студентів 6 курсу заочної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст, спеціальності 7.050107 (7.03050401) «Економіка підприємства» факультету ФПО і ЗН) / Г.І. Базецька; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. — Х.: ХНАМГ, 2011. — 254 с.

10. Барабаш Н.С., Никонович М.О. Аналіз грошових потоків в системі фінансового менеджменту підприємства / Н.С. Барабаш, М.О. Никонович // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 2 (2). – С. 164–167.

11. Білик М.Д. Управління фінансами державних підприємств : [монографія] / Білик М.Д.. – К.: Знання, 1999. – 312 с.

12. Бланк І.А. Управління використанням капіталу. – Київ: Ніка-Центр: Ельга, 2000. – 651 с.

13. Босих А.Ю. Організація внутрішнього контролю на підприємствах України: проблеми, шляхи вирішення [Електронний ресурс]/ А.Ю. Босих // Наукові дослідження молоді – вирішенню проблем Європейської інтеграції: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів, м. Харків, 3–4 квітня 2014 р. – 1CD-ROM. – Загл. з етикетки диска.

14. Босих А.Ю. Проблеми і перспективи адаптації Звіту про рух грошових коштів в Україні до вимог МСФЗ [Електронний ресурс] / А.Ю. Босих // III Міжнародний молодіжний форум фінансистів, м. Москва, 6 –7 грудня 2013 року. – Режим доступу: http://conf.fa.ru/archive/Fa_2013/2342/66174_c9bb.pdf.

15. Бояринова О.А. Проблемні аспекти формування звіту про рух грошових коштів за Н(П)СБО 1 / О.А. Бояринова // [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://nubip.edu.ua/sites/default/files/Боярова%20О.А.ПРОБЛЕМНІ%20АСПЕКТИ%20ФОРМУВАННЯ%20ЗВІТУ%20ПРО%20РУХ%20ГРОШОВИХ%20КОШТІВ%20ЗА%20Н\(П\)СБО%201.pdf](http://nubip.edu.ua/sites/default/files/Боярова%20О.А.ПРОБЛЕМНІ%20АСПЕКТИ%20ФОРМУВАННЯ%20ЗВІТУ%20ПРО%20РУХ%20ГРОШОВИХ%20КОШТІВ%20ЗА%20Н(П)СБО%201.pdf).

16. Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит». – Житомир: ПП «Рута», 2003. – 544 с.

17. Височан О. Наукові підходи до визначення поняття «гроші» та «грошові кошти» / О. Височан // Наукові записки ТПУ ім. Гнатюка Серія: Економіка. – 2005 . – № 15. – С. 32.

18. Гарасим П.М., Журавель Г. П., Фінансовий, управлінський та податковий облік: Навчальний посібник / Гарасим П.М., Журавель Г.П., Хомин., Тернопіль, 2003. – 522 с.

19. Гривківська О.В., Прокопець О.В. Дослідження грошових потоків від інвестиційно-фінансової діяльності підприємств / О.В. Гривківська, О.В. Прокопець // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5 (107). – С. 69–73.

20. [Гриліцька А.В.](#) Облік, аудит та аналіз грошових коштів: управлінський аспект (на прикладі підприємств споживчої кооперації): Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.04 / А. В. Гриліцька ; Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. — К., 2006. — 20 с.

21. Гриценко Л.Л., Боярко І.М., Роєнко В.В. Контролінг грошових потоків підприємств / Л.Л. Гриценко, І.М. Боярко, В.В. Роєнко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3 (105). – С. 148–154.

22. Губачова О.М. Деякі аспекти управління рухом грошових коштів та їх вплив на фінансовий стан підприємства. // Економіка і регіон. – № 2 (5). – ПолтНТУ. – 2005.

23. Губачова О.М. Облік у зарубіжних країнах: Навч. посібник. – К.: НМД Укоопосвіта, 1999. – 226 с.

24. Дікань Л.В. Контроль і ревізія: Навч. посіб. – 2-ге вид., пероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 327 с.

25. [Драч В.І.](#) Управління грошовими потоками в сільськогосподарських підприємствах: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / В.І. Драч ; Ін-т аграр. економіки УААН. — К., 2003. — 19 с.

26. Древаль Л.В. Економічна сутність грошових коштів та грошових потоків в господарській діяльності підприємства / Л.В. Древаль // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2009. – № 22. – С. 28–32.

27. [Дубенко Н.В.](#) Бухгалтерський облік і контроль грошових коштів та розрахунків на державних підприємствах Міністерства аграрної політики України: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.04 / Н.В. Дубенко ; Нац. аграр. ун-т. — К., 2006. — 19 с.
28. Дуда М.В. Кошти як об'єкти бухгалтерського обліку / М.В. Дуда // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/4748/1/73.pdf>.
29. Єрешко Ю.О. Бюджетування – інструмент оптимізації грошових потоків підприємства / Ю.О. Єрешко // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2011. – №2. – С. 100 – 105.
30. [Жалко О.В.](#) Механізм управління грошовими потоками інвестиційної діяльності акціонерних товариств в умовах становлення фондового ринку: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / О.В. Жалко ; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. — Л., 2009. — 20 с.
31. Жолнер І.В. Особливості визначення та визнання грошових коштів та їх еквівалентів за міжнародними стандартами / І.В. Жолнер // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 4. – С. 112–116.
32. Завадський Й.С., Осовська Т.В., Юшкевич О.О. Економічний словник. – Київ: Кондор, 2009. – 358с.
33. Загородна О., Серединська В. Оперативне управління грошовими потоками підприємства / О.Загородна, В.Серединська // Економічний аналіз. – 2012. – № 10 (4). – С.100–104.
34. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-те вид., випр. та доп. – К. : Знання, 2000. – 587 с.
35. Закон України «Про аудиторську діяльність», затверджений Верховною Радою України № 3125–ХІІ від 22.04.1993 р. .– Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>.

36. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», затверджений Верховною Радою України № 996–XIV від 16.07.1999 р.– Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

37. Заремба Є.М. Грошові потоки підприємства: сутність і класифікація / Є. М. Заремба // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу – Міжнародний збірник наукових праць. – 2012. – № 2 (23). – С. 87–92.

38. Заремба Є.М. Система внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами / Є.М. Заремба // Вісник ЖДТУ. – 2012 . – № 4(62). – С. 89–92.

39. Здирко Н.Г., Бондар А.П. Особливості проведення аудиту грошових коштів на підприємствах АПК / Н.Г. Здирко, А.П. Бондар // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія Економічні науки. – 2011. – № 2(53). – С. 61–65.

40. Ігоніна К.А. Теоретичні аспекти планування грошових потоків підприємств. – Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 5 (35).

41. Ільченко В.В. Удосконалення управління грошовими потоками підприємства / В.В. Ільченко // Міжнародна наукова конференція MicroCAD : Секція №16 – Сучасні технології в економіці та менеджменті – [НТУ "ХПИ"](http://www.xpi.edu.ua), 2012.

42. Інструкція «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті», затверджена Національним банком України № 22 від 21.01.2004 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>.

43. Інструкція «Про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», затверджена Національним банком України №492 від 12.11.2003 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>.

44. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Мінфіну України від 30.11.1999 р. №291 //

Офіційний вісник України від 14.01.2000. – 1999. – №52. – С. 78. – Стаття 2606.

45. [Іньшина О.В.](#) Управління фінансовими потоками в системі державних закупівель зерна на засадах логістики: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / О.В. Іньшина; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. — Л., 2008. — 20 с.

46. Ісакова Т.М. Управління фінансовими потоками страхової компанії: автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.10 «Фінанси, грошовий оборот і кредит» / Ісакова Тамара Михайлівна. – Москва, 2009. – 24 с.

47. Карімов Г.І., Муравйова О.О. Про оцінку прогнозу моделі на основі ліній тренду / Г.І. Карімов, О.О. Муравйова // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/21_NNP_2010/Economics/70435.doc.htm.

48. Касич А.О., Яковенко Я.Ю. Проблеми впровадження МСФЗ в Україні та шляхи їх вирішення / А.О. Касич, Я.Ю. Яковенко // Облік і фінанси. – 2013. – № 1(59). – С. 22–27.

49. Климюк М. Облік, аналіз та аудит грошових коштів в національній валюті / М. Климюк // Наукові дослідження молоді. Матеріали IV Звітної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та викладачів. — Київ-Дубно : ТзОВ «Ассоль», Університет «Україна». – 2012. — С.164–166.

50. Корінька М.Д. Внутрішній контроль господарської діяльності підприємства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації. Вид. 2-ге доп. І перероб. / за редакцією д.е.н., проф. М.Д.Корінька. – К.: ДП «Інформ.–аналіт. агенство», 2013. – 420 с.

51. Корягін М.В., Височан О.С. Звіт про рух грошових коштів: вітчизняний та міжнародний підходи / М.В. Корягін О.С. Височан // Проблеми економіки та управління. – 2003. – № 484. – С. 104–109.

52. Кошельок Г.В. Оцінка якості управління грошовими потоками на підприємстві / Г.В. Кошельок // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – № 1(48). – С. 108. – 115.
53. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий аналіз. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
54. Крилов С.І. Стратегічний управлінський облік і його роль в управлінні фінансовими потоками організації / С.І. Крилов // Управлінський облік. – 2005. – № 3. – С. 13–24.
55. Кузнєцова Т.В. Логічний підхід до управління фінансами / Т.В. Кузнєцова, В.Ю. Желєзняк // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук, праць. – 2002. – № 121. – С. 94–98.
56. Куліш Г.П., Джус С.І. Напрями збільшення вхідних грошових потоків інвестиційної компанії / Г.П. Куліш, С.І. Джус // Гроші, фінанси і кредит. Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту. – 2013. – № 4 (39). – С.83–95.
57. Курило Г.М. Щодо пошуку стратегії конвергентності в обліку та фінансової звітності: концептуальний підхід / Г.М.Курило // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2013. – № 1. – С. 95–100.
58. Литвин Б.М., Стельмах М.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб., Київ: «Хай Тек Прес», 2008. – 336 с.
59. Лишиленко О.В. Фінансовий облік: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ: Вид-во "Центр навчальної літератури", 2008. – 556 с.
60. Магдич І.П. Сутність та роль грошових потоків інвестиційної діяльності підприємства / І.П. Магдич // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2013. – № 28 (1). – С.376–383.
61. Майборода О.В. Управління фінансовими потоками підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08. 04. 01 – Фінанси, грошовий обіг і кредит / О. В. Майборода ; УАБС НБУ. – Суми : [Б. В.], 2006. – 244 с.
62. Марчак Н.В., Каменєва К.О. Проблеми формування інформації про стан розрахунків підприємства та рух грошових коштів / Н.В. Марчак,

К.О. Каменєва // Вісник Донецького університету економіки та права. – 2010. – № 2. – С. 48–53.

63. Медведюк І.М. Формування інформації про рух грошових коштів / І.М. Медведюк // Аграрний випуск Причорномор'я. – 2012. – № 65. – С. 109–112.

64. Микитюк Н.Я., Дерій М.В. Грошові кошти у системі фінансового обліку / Н.Я. Микитюк, М.В. Дерій // Інноваційна економіка. – 2012. – № 11(37). – С. 288–291.

65. Михайлов М.Г., Телегунь М.І., Славкова О.П. Бухгалтерський облік у бюджетних установах. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 384 с.

66. Мочарко В.В. Вдосконалення системи управління грошовими потоками / В. В. Мочарко // Науковий вісник Мукачівського державного університету. – 2011. – № 10 (5). – С. 175–185.

67. МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів», від 01.01.2012. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_019

68. Назаренко Р.В. Методи аналізу фінансової рівноваги торгівельного підприємства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Economics/10_82637.doc.htm

69. Небаба Н.О. Фінансові потоки: сутність, підходи до визначення / Н.О. Небаба // Вісник Української академії банківської справи – 2011. – №2 – с. 73–77.

70. [Несходовський І.С.](#) Облік грошових коштів та контроль їх виконання в підприємствах торгівлі: автореф. дис.канд. екон. наук: 08.00.09 / І.С. Несходовський ; Київ. нац. торг.–екон. ун–т. — К., 2009. — 20 с.

71. НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 19. – С.665.

72. Огійчук М.Ф. Аудит: організація і методика: навчальний посібник для вузів / М.Ф. Огійчук, І.Т. Новіков, І.І. Рагуліна. – К.: Алерта, 2010. – 584 с.

73. [Оліфірова Ю.О.](#) Бюджетування грошових коштів у системі управління підприємством: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Ю.О. Оліфірова; Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М.Туган-Барановського. — Донецьк, 2006. — 20 с.

74. П(С)БО 4 «Звіт про рух грошових коштів», затверджене наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31.03.1999. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0398-99>.

75. П(С)БО 29 «Фінансова звітність за сегментами» затверджене наказом Міністерства фінансів України № 412 від 19.05.2005 р. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0621-05>.

76. [Переймиовк Т.А.](#) Аудит звіту підприємства про рух грошових коштів: теорія, методика, організація: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.09 / Т.А. Переймиовк ; Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. — К., 2010. — 21 с.

77. Переймиовк Т.А. Аудит звіту про рух грошових коштів: методичний аспект / Т.А. Переймиовк // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 1(51). – С.100–105.

78. Положення «Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні», затверджена Національним банком України № 637 від 13.12.2004 р. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0040-05>.

79. Понеділко О.В. Організація і контроль руху грошових потоків / О.В. Понеділко // Економіка та держава. – 2011. – № 11. – С. 56–57.

80. Постанова «Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою», затверджена Національним банком України №210 від 06.05.2013 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1109-13>.

81. Присенко Г.В., Равікович Є.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 378 с.

82. Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав»: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 № 1440 . – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>

83. Романів С.Р. Економічна експертиза : її сутність і роль у сфері контролю / С.Р.Романів, І.Д.Голяш // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Наукові економічні дослідження : теорії та пропозиції». - Запоріжжя, 2016.- С.76-78.

84. Руцька С. Організація і методика аналізу та аудиту: методика складання «Звіту про рух грошових коштів» / С. Руцька // Наукові дослідження молоді. Матеріали IV Звітної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та викладачів. — Київ–Дубно : ТзОВ «Ассоль», Університет «Україна». – 2012. — С.168–170.

85. Садовська І.Б. Бухгалтерський облік: навч. посіб./ І.Б. Садовська, Т.В. Божидарнік, К.Є. Нагірська. – К.: «Центр учбової літератури». 201, 2013. –688 с.

86. Саченко С. І., Черешнюк О. М. Економічна експертиза взаємовідносин підприємства з споживачами / С. І. Саченко, О. М. Черешнюк // Приазовський економічний вісник. – 2017. - № 2.

87. Скворцов І.Б., Загорецька О.Я., Горбова Х.В. Методи моделювання грошових потоків / І.Б. Скворцов, О.Я. Загорецька, Х.В. Горбова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 11 (125). – С. 321–328.

88. Скоробогатова В.В., Щербельова Н.П. Контроль монетарних активів вітчизняних підприємств / В.В. Скоробогатова, Н.П. Щербельова // Вісник ЖДТУ. – 2012 . – № 4(62). – С. 223–228.

89. Сословський В.Г., Калініченко О.О. Методичні рекомендації до визначення ефективності рішень, запропонованих у дипломних роботах. Для студентів спеціальностей "Облік і аудит", "Фінанси" освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр".– Харків: ХІБС УБС НБУ, 2008. – 20 с.

90. Степова Т.Г., Татарінова Г. О., Грішук Р. І. Облік грошових коштів: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, ротапринт, 2013р. – 120 с.
91. Строгаль Д.В. Теоретичні підходи до аналізу грошових потоків у міжнародних компаніях / Д.В. Строгаль // Економіка та держава. – 2013. – № 4. – С. 79–83.
92. Сук Л.К. Фінансовий облік: навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і доп. / Сук Л.К., Сук П.Л. — К., 2012. — 647 с.
93. Сьомченко В.В., Афонін О.С. Особливості обліку грошових коштів у бюджетних установах / В.В. Сьомченко, О.С. Афонін // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 3 (15). – С. 95–101.
94. Терещенко О.О. Управління фінансовою санацією підприємств: підручник / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2006. – 552 с.
95. Теслюк В.М., Дегтяренко А.В. Складання звіту про рух грошових коштів / В.М. Теслюк А.В. Дегтяренко // Вісник Сумського НАУ. Серія: Фінанси і кредит. – 2011. – № 1. – С. 127–131.
96. Туржанський В.А. Грошові кошти та грошові потоки як об'єкт бухгалтерського обліку / В.А. Туржанський // Сталий розвиток економіки. – 2010. – №1. – С. 113–118.
97. Тян Р.Б., Лисенко О.В. Структурний аналіз грошових потоків із метою підвищення надійності їх прогнозування / Р.Б. Тян, О.В.Лисенко // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 110–120.
98. Утенкова К.О. Аудит: Навчальний посібник/ К.О. Утенкова. – К.: Алерта, 2011. – 408 с.
99. [Хавтур О.В.](#) Фінансові потоки страхових компаній в умовах трансформації економіки України: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / О.В. Хавтур ; Терноп. акад. нар. госп-ва. — Т., 2004. — 20 с.
100. [Хомутенко О.В.](#) Судова економічна експертиза як інструмент формування принципів забезпечення позитивних ефектів в економіці / О.В.Хомутенко // [Теорія та практика судової експертизи і криміналістики](#). - 2015. - Вип. 15. - С.306-312.

101. Циган Р.М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання / Р.М. Циган // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4 (106). – С. 150–155.

102. Чабанюк О.М., Балецька Т.І. Звіт про рух грошових коштів та його місце в управлінні підприємством / О.М. Чабанюк, Т.І. Балецька // [Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка"](#). Менедж. та підприємництво в Україні: етапи становлення і пробл. розв. – 2012. – № 721. – С. 250–254.

103. [Черевко В.О.](#) Методологія формування та управління фінансовими потоками регіону: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.10.01 / В.О. Черевко ; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. — К., 2006. — 20 с.

104. Шатрук Б. Тенденції банкрутства підприємств в Україні: причини та наслідки / Б. Шатрук // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bsfa.edu.ua/files/konf2013/89.pdf>.

105. Шубіна С.В. Фінансовий аналіз: [опорний конспект] / С.В. Шуїна. – Харків: ХІБС УБС НБУ, 2012. – 257 с.

106. Шубіна С.В., Авакян М.Ю. Напрямки управління грошовими потоками підприємства: теоретичні аспекти / С.В. Шубіна, М.Ю. Авакян // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 2 (5). – С. 52 – 55.

107. Шубіна С.В., Босих А.Ю. Проблематика заповнення Звіту про рух грошових коштів та шляхи її вирішення / Шубіна С.В., А.Ю. Босих // Молодий вчений. – 2014. – № 4 (07). – С. 142–146.

108. Яровенко Г.М. Організація внутрішнього контролю в системі управління фінансовими потоками підприємств: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09 / Г.М. Яровенко; Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. — К., 2008. — 21 с.

109. Ясишева В.В. Теоретичні аспекти аналізу грошових потоків підприємств / В.В. Ясишева // Економічний простір. – 2008. – № 16. – С. 123–131.

110. [Ясишена В.В.](#) Грошові потоки підприємств швейної промисловості: облік, аналіз і аудит: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.09 / В.В. Ясишена; Терноп. нац. екон. ун-т. — Т., 2011. — 20 с.

111. Ясишена В.В. Сутність грошових потоків підприємств та їх класифікація/ В.В. Ясишена // Економічний аналіз. – 2008. – № 2 (18). – С. 321–324.

112. [Яструбецька Л.С.](#) Організаційно-економічний механізм управління грошовими потоками промислових підприємств України: Автореф. дис. канд. Екон. наук: 08.02.03 / Л.С. Яструбецька ; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. — Л., 2006. — 20 с.

113. Яценко В.М., Пронь Н. О. Внутрішній контроль на підприємствах України: проблеми розвитку та шляхи їх вирішення / В.М. Яценко, Н.О. Пронь // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2009. – № 22. – С. 3–7.